

**DOHÁNYZÁSRA
KIJELÖLT
HELY**

176

magyar

műhely

két rossz
szokásod
van...

Írassuk tisztán
Kaposvárt!

100%

100%

100%

TARTALOM

Kurdy Fehér János: Születés-sejtések	1
T. Ágoston László: Lány az út széléről	6
Karacs Andrea vizuális versei	11
Szabó Dárió: .04-11. alkalmából egy kis játékszer	14
Szabó Dárió: limit	15
Szabó Dárió: Asszem hétfő van	16

PAPP TIBOR 80 ÉVES

Papp Tibor: Mellbimbód peremén kezdődő hódolat	17
Kelemen Erzsébet: Papp Tibor művészetéről. Életmű-annotáció a nyolcvanéves avangárd mester köszöntéséhez	18
Nagy Pál köszönti Papp Tibort	25
Székely Endre: V!ertikál!s V!égtelen	26

Faludi Ádám: Táblás ház	27
Syporca Whandal: Aranyköpések, I. rész	31
Kecskés Péter: Időtlen nyomhagyás	37
Csanádi-Bognár Szilvia: A vonal természetrajza	39
Kecskés Péter: „Bizony mondom néktek...”	45

MMG

Halárusok	48
Szombati Bálint: Idegen koordináta.	
Herendi Péter kiállítása	49
Szombati Bálint: Erdő, amiben járok.	
Herbert Anikó kiállítása	51
Róczei György: Evilágban másvilág.	
Róczei György kiállítása	54

Híreink	58
---------	----

175. számunk tartalmában mutációs hiba folytán egy régebbi szövegrész visszamaradt. Olvasóink szíves elnézését kérjük.

Megjelenik a Nemzeti Kulturális Alap és a Nemzeti Együttműködési Alap támogatásával.

KURDY FEHÉR JÁNOS

Születés-sejtések*

(Művész árvák Étkező Csarnoka)

Hátamat a formázó agyagnak vettem, puha volt és földszagú. „*A figyelem felnövő hatalom*”, intett meg az Első Felügyelő, majd kiment. Egyedül maradtam. A Csarnok padlózata alatt a Föld kék árnyalatai zöldbe omlottak.

A „*Kérlek, vigyél magaddal!*” sorkezdetű imát mormoltam. Harminchárom kezdés és ugyanannyi fejezés. Ki tudná, maradok vagy indulok egyáltalán? A többiek elszakadtak innen. Az Első Felügyelő mondta, már lehívtak minden lehetséges opciót a földlakók.

Teremtőm hiba vagy túlhajtott javítási kényszer? Harminchárom napja állok modellt, és ez lenne a hála? Szobor-alakom tömör drukkolása a vád? Tudtam ezt vajon, vagy tényleg meglepődjek? Függök a kérdéseimen: várom a válasz boldogságát.

Kiszököm a Fejkígyóból. Kétségeimnek nincs helye, gyors kezdetemre mégis árnyék borult. A kert egyik fája, az Édenfűz terpeszkedő jobb koronája betakar. „*Ha elakadtok, nagy lélegzet és tovább (!)*” – így igazít el a Jelenkönyv, ha mégis csúszni vagy mászni kell az átjáró főnyén.

* Az Opál Színház fónikus performansa. Vers és videó: Kurdy Fehér János. Ének/hang: Brenner Zoltán, Gulisio Tímea, Triceps. Rendezte: Triceps. Cseresorozat NFM 15. Titanic Fesztivál, MŰSZI, Budapest, 2016. április 16.

Fáj a térdem is. Túl minimalista lett ez a várakozás.
Bár szinte mindent tudok, csak csodálkozhatom,
miért ilyen az idő. Minden percben megáll. Így
egységnyi terhet tekinthetek át. Bejárom Megtörténő Mária testtárait.
A cukrászda-képsort indítom újra. Látom a két lábfej-formát.

Ők a világító ajtók: hívnak, és nincs erő, ami visszatartana.
A farmer szárai takarják a színpad többi részét. Tehetem,
hogy továbbgondolom (?), de így is felkavaró
zavarom, és mint szikla repedéséből a víz,
hűs, illatos bőséggel tört felém.

Hajlékony hátat, kalligráfiákat rajzoló ujjakat rendelek.
Nézem a két talp helyét, nyomuk beleég a burkolatba.
(Átváltottam tán a jelenüzemre?)
Egy asztalnál ül, velem szemben, és arról beszél, miként is
történik, ami még nem jött el.

Erdőben fut. Telefonba nevet.
Buszra száll Isztambulban.
Arra kér, hozzak követ, építsünk lábnyomára oszlopot.
Bejön Pillanatnyi Pityu, őt kapásból megkedvelem.
Itt megállítom a bejátszást.

Egyiptomból jöttem, ez kétségtelen, át a sivatagon.
Éltem egy oszlop tetején, vadmézet kentem tevehátra,
majd sok évszázadra Északra költöztem, templomokat építettünk,
Frankfurt utcáján törrel támadtak rám.
Ennyi a marketingterv.

„Pillanatnyilag cipőket tervezek” – jelentem az Első Felügyelőnek, aki visszajött,
„magyarázatul arra, hogy az ember járása imitáció”.
Ő a Csarnok kupolájának egyetlen mintázatát,
a Bátorfa bal lomkoronáját készül másolni.
Mutatja, menjek, készítsem reggeli kását.
(*Péntek, első nap.*)

(Az Első Felügyelő hangjegyzete)

Aztán felébredek. Az álom átkel a gondolkodás
és az érzékelés átjáróján. Olyasmi jár a fejemben,
hogy a Lehetőségárva élni akarása
derékmagasságban hozzáfüggesztett pótkerék-szerűség,
ami ráadásul bizonyos taszító hatással is bír.

Ez biztosít neki teret a többiek között.
Így tudja meg, mi a következő lépése.
A pótkerék egyrészt energiával rendelkezik,
és a Lehetőségárva érzi erős, kék sugárzását.
Másképp ködszerű, és ott lebeg mellette folytonosan.
Ez lenne a psziché? És a kettő együttese lenne az a valami,
amit önmagának nevezhet?
De ha ez a központ, miért kívül és nem belül hordja?

Fél, nem mer mozdulni, mert még valamit elronthat.
Fél attól is, hogy nincs szerencséje. A Csarnok nem támogatja,
magára marad, vergődhet egyedül. Mondjam azt,
hogy ennek a rossz gödörnek a falát nem tudja
szétrúgni, tágabbra, mélyebbre nem juthat?
Az önhűség hiánya is visszatér, a kétségviselő-képesség elfogy.
Miért merne? Miért bízna magában?

Önmagában megtalálja más létráját? Vagy kinő valami belőle?
Vagy visszatérő, mert sikeresen megharcolt magáért? Nem, ez nem a harc bónusza.
Inkább lojalitás, kinyílás. Tegye meg az első lépést, és majd arra érkezik válasz.
Mondjam azt: ember jön a sivatagból és gyermeket tesz az oltárra? Ha beengedem, bejön?
(*Hétfő, mindig nap.*)

(A világ negyedik oszlopa)

Előttem áll. Eltorlaszolja utam.
A falhoz tapadva vagyok.
Csukott szemekkel.
Nem zavarok senkit
- mondja a testem.

Az ő lényegtelen állapotát vettem fel
az én leghatékonyabb formámban.
Az ő fényre lépése az utolsó,
az enyém az első lépés lenne.
Rászáradtam szinte: én a vakolat, ő a fal.

„Nem zavarok” - mondja.
„Nem vagyok tényező” - súgom.
Évek óta állunk így.
Mi: a ión, a dór és a korinthoszi.
A világ három pontját tartjuk.
A negyediket, kivételes együttes találmányunkat,
nem tartja semmi: lebeg és múlik.

Ő tud valamit, én nem.
Ő már nem beszél, engem biztat, hogy tegyem.
De a negyedik, a befejező oszlop
még távolabbra kerül: soha el nem érem.
Néma lett a születésem és vak az életem.
Ezért kerülnek a legjelentéktelenebbek
a legföltettebb tulajdonságok elé.
A világ negyedik oszlopa a hosszú várakozás.
(Vasárnap, pihenőnap.)

(Kirándulás a Felső-kilengésű Remény Pataknál)

Nagy tisztelője vagyok a váltásoknak, amikor valami új útra tér,
energiát gyűjt és elindul a nagy terepjáró a hóval borított tájban.
Talán medvék is integetnek, meg lesz sas a magasban!
Elemózsiás kosár billeg az ülésen, vele ring a forró teával töltött fémpalack,
a spirituális zsebszótár, a fekete dobozban égetett raktárkészlet.

Majd a kietlen kilométerek után, amikor az üzemanyagjelző a padlóig zuhan,
az ablakmosó-folyadék kifogyott, a kerekek forognak (talán egy gleccseren?),
leolvad a szélvédőablak jege.

Elégedett bokrok zöldellnek, füvek susognak, és karcsú férfiak még karcsúbb nőkkal
beszélgetnek. „Bizony isten, ezek bölcselkednek!”
Megértően bölintanak kézmozdulatokra, jó szavakra, amiket nem hallok, csak látok.
Felmenőik ideális ritmust vernek génjeikben. A dal arról szól: győzd le
az életkorok hormonális árkait, a kémiai ipar vad túlzásait, és működj optimálisan.

Ők elfelejtették a híradók láncfűrészzeit a minimum vérrel.
Ránevetnek a tőzsdei oszlopokra, amitől a semmire írt jelek,
az áttételes megfogalmazások önként lemondanak.
Lehetséges ez (?): a Nap mosolygós képe a válasz.

Fürge mókus ugrik dzsipem tetejére. Élvezetesen elfogyaszt
egy neki teremtett erdei gyümölcsöt.
Mindenki valakiért eszik, beszél, mozog, álmodik,
mint a hosszú távú projekt apróbb állomásain átérzett meglepődöttség.

„Hát itt vagyok!”
Végre olvashatom a magasságmérőről, hogy
nem számítanak a környezetünkre kalibrált számok,
mert a műszer számértékei szerint lényegi helyzetem nem változott.
Kicsomagolom nyelvkészletemet az úti élmények gyöngéd szorításából.
Fellapozom kedvenc szócikkemet. Hozzá mormolom a látvány lábjegyzeteit:

„A Felső-kilengésű Remény Patak löszfalán magasodik terepjáróm,
nálam a jogszi, a belépőjegy, még költőpénzem is maradt.
Ideje kiszállni, hogy kipakoljam a raktárkészletet.”
(Kedd, ajánló nap.)

(Vég)

Elérkezett az idő.
Úgy ébredek, prófétaként feküdtem le.
Nem tudom a jövőt, de engedelmes sejtésem volt a vereségről.
Íme a fűzfa, a madár is énekel, előttem a folyó:
számban a nyelvkoporsó, amit lenyeltem.
(Szombat, hetedik nap.)

T. ÁGOSTON LÁSZLÓ

Lány az út széléről

A lány ott állt az út szélén és a táskáját lóbálta, mintha csak úgy ráérősen várna valakire vagy valamire. Biztosan nem buszra várt, mert a két falu között nem volt megállóhely, csak bent a községháza előtt. Az autós úgy gondolta, hogy legalább két kilométernyire van az utolsó ház mindkét irányból. Az elhanyagolt, kátyúkkal teli út egyik oldalán hatalmas kukoricás, a másikon meg az erdő. Keskeny dűlőút kígyózott a fák meg a sűrű bozót között. Látszott rajta, hogy ritkán tapossa emberi láb a csenevész fűvét.

„Én ugyan ki nem állnék erre az elhagyott árokszélre, ha éhen döglének is”, gondolta Pataki, de hamar meggondolta magát. Mi lenne, ha mégis itt próbálna szerencsét? A lányhoz közeledve erőteljesen rálépett a fékre. Végtére is ha sikerül, visszanyerheti az önbizalmát, és nyugodtan közeledhet Sárihoz. Ha nem, elfelejti az egészet, és tovább éli a mogorva vénemberek magányos életét. Soha senki nem fogja megtudni, hogy itt járt. A lány se fog emlékezni rá, hiszen ő csak egy a számtalan fuvar közül. Fizet, és hajt tovább. Egyébként elég csinos ez a lány szép, hosszú, kerek combokkal, dögös mellekkel - ugye így szokták mondani a srácok? -, gömbölyded fenékkal, amelyik félig kilóg a miniszoknyából. Igaz, az arcáról festékboltot lehetne nyitni, meg azok a hosszú, lilára mázolt körmei se az ő ízlésének valók, de hát végtére is nem szerelmet akar venni, csupán arról akar meggyőződni, van-e még benne annyi férfierő, amivel egy asszonyhoz közeledni lehet.

- Mennyi? - szolt ki az ablakon az anyósülésen áthajolva.

- Attól függ, mit akarsz - hangzott a válasz, és közelebb lépett a lány. - A sima háromezer, a szopós négy. Elviszel, vagy bemegyünk az erdőbe?

Még csak az kéne, hogy meglássa valaki az ő kocsijában ezt az útszéli szajhát - gondolta. Eleve azért jött ilyen messzire, hogy még csak véletlenül se akadhasson össze ismerőssel.

- Az a helyzet, hogy sietek - hazudta. - Ha nem zavarnak, itt, a fák közt...

- Ugyan ki zavarna, a nyulak vagy a rókák? Különbözik szeretem az ilyen sietős pasikat. Nem cicóznak sokat az ember lányával. Beszállhatok végre?

- Persze hogy szállhatsz - nyitotta ki a férfi a kocsiját. - Aztán mondd, merre menjünk. Te vagy itthon...

A lány beugrott az anyósülésre, Pataki pedig megfordult a keskeny úton, aztán be az erdőbe.

- Szóljál. Hol álljak meg, mielőtt ez a gödrös dűlőút szétrázza a kocsimat!

- Ott, a kanyaron túl, a ligetesnél megállhatsz. Nem jár erre ilyenkor senki. Szóval, mit parancsol a vendég?

- Semmi extra, csak a szokásos, hétköznapi menet. Csak azt akarom tudni... De ehhez neked semmi közöd.

- De mogorva lettél, öregapám! Csak nem dobott ki a régi szeretőd? Ha nem te lennél ma az első fuvarom, úgy kirúgnálak, hogy a lábad se érné a földet. Különbözik meg ki a fenét érdekel a nyomorod? Letolom a bugyimat, te megcsinálod, fizetsz, és olaj! Tiszta sor, nem?

Már megbánta, hogy ilyen kemény szavakat használt, hiszen azt se tudja, kiféle-miféle ez a lány, de nem is tartozik rá. Nem szociális munkás ő, hogy útszéli szajhákat térítsen jobb útra, hanem egy választás előtt álló vénember, akinek sürgősen el kell döntenie, hogy ápolónőt vegyen-e ma-ga mellé vagy feleséget. Ha ezzel a lánnyal sikerül a szex, feleségül veszi a Sárit. Ha kudarcot vall a kísérlet, elfogadja a polgármester által ajánlott szociális gondozót, aki segít a ház körül.

Tíz éve... igen, épp a múlt hónap végén múlt tíz éve, hogy asszonyi testet ölelt utoljára. A feleségét. Mióta meghalt, rá se nézett a fehérrépre. Bécsből jöttek hazafelé. Az egyik utazási irodától nyerték azt a hétvégi utat. Piroska imádta a keresztretjvényeket. Mindet megfejtette, amit az újságokban talált. Beküldte a megfejtéseket, és gyakran nyert is velük. Könyvet, konyhai robotgépet, mikor mit. Akkor éppen ezt a háromnapos kirándulást. Szép volt, jó volt, érdekes volt, nagyon jól érezték magukat meg egymást. Aztán hazafelé jövet, alig hogy elhagyták Gyórt, jött az a hatalmas kamion. Vidámak voltak, még dudorásztak is valami régi dalt, ami egykor összehozta őket abban a kis presszóban. Hol van már az is? Van vagy húsz éve, hogy diszkót csináltak belőle. No mindegy, attól a dal még a régi maradt. Ő meg még a kormányt is jobbra-balra húzogatta a nóta ritmusát követve. Nyugodtan tehetette, mert egyenes volt az út, és egyedül ők voltak rajta. Aztán hirtelen, akár egy délibáb a Hortobágyon, a semmiből előttük termett az a kamion, és az is elkezdett kacászni az út egyik szélétől a másikig. Csak arra emlékszik, hogy megpróbált lehúzódni az útpadkára, de fogalma sincs, mi történt azután. Egy kórházi ágyon ébredt, és az orvos közölte vele, hogy a feleségén már nem tudtak segíteni. Amikor Piroskát temették, ő éppen a műtőasztalon feküdt. Háromszor operálták egymás után. Csoda, hogy meg tudták menteni az életét. Megmentették, de minek? Nyomorékként, két mankóval bicegve hagyta el a kórházat fél év után.

A fiai úgy néztek rá, mint bika a vörös posztóra. Sokáig nem értette, mi a bajuk vele, aztán egyik ismerős elkottyantotta, hogy őt tartják az anyjuk gyilkosának. És az ő szempontjukból még igazuk is volt, hiszen a rendőrségi jegyzőkönyvben az állt, hogy ő okozta a balesetet. Hiába mondta, hogy nem úgy történt, a helyszínelők jelentése meg a szemtanúk - ugyan honnét teremtek hirtelen szemtanúk? - mind a kamionos vétlenségét igazolták. Sőt a kórházban még azt is megál-lapították, hogy enyhén ittas volt.

Mi az, hogy enyhén ittas? Soha nem ült a volán mellé részegen. Még otthon se, amikor a telekre mentek, pedig ott nagyrészt dűlőúton poroszkáltak. Igaz, hogy előző este lementek a szálloda bájába. Táncolgattak, iszogattak, kissé kirúgtak a hámból. Piroska nagyokat kacagott a viccein. Még a szobai bárszekrényből is kivettek egy kis üveg konyakot lefekvés előtt úgymond' altatónak, aztán felidéztek az egykori nászutasélményeiket. Reggel kissé másnaposan ébredt, és a kaccenjammert elűzendő legurított egy kis üveg sört. De csak egyet, ami akár egy órán belül felszívódik. Mindössze ennyi volt, semmi több. A határátkelőnél volt egy kis torlódás, várakozni kellett vagy fél órát. Piroska türelmetlen volt, kiszállt, hogy megnézze, mi történik a sorompónál. Borzasztóan édesszájú asszony volt, sokszor még hét közben is készített valamiféle süteményt nassolnivalónak. Akkor is konyakos meggyel tért vissza a felfedező útvjáról. Amint

elindultak, rögtön föl is bontotta a desszertes dobozt, és neki is belenyomott egyet-egyét a szájába. Győr előtt már ki is dobták a pihenőnél a szemetesbe az üres dobozt. Leültette a két fiát az asztalhoz, és elmesélte nekik töviről-hegyire, hogyan történt a dolog. Azok csak bólogattak, egymásra néztek, meg úgy föl a sarokba, és hirtelen más dolguk akadt. Az idősebbik, a Pityu Németországban talált munkát. Meg is nősült, német lányt vett feleségül. Évek óta nem volt itthon. A Laci meg valahol a Nyírségben lett valami angol cég magyar képviselője. Londonba meg Amerikába röp-köd üzleti tárgyalásokra. Ide hozzá, a Kis-Balaton mellé nem száll le az a gép. Levelet is ritkán írnak, nincs rá idejük. Arra biztatgatják, hogy iratkozzon be egy számítógépes tanfolyamra. Ők majd vesznek neki valami márkás gépet, és akkor naponta láthatják egymást a Skype-on. Meg azzal levelezhetnek is. Azt írta vissza, hogy majd gondolkozik a dologon. Csókolgassa a rossz nyavalya azt a hülye masinájukat! Akkor már inkább a Sári, még ha rigolyás vénasszony lett is.

- Jól van, no, ne kapd már föl a vizet, Boriska! - mondta megenyhülten. - Kissé zavarban vagyok, mert ritkán szoktam hozzád hasonló lányokkal találkozni.

- Ne boriskázz, Mónika vagyok! - szállt ki a lány a kocsiból. - Aztán semmi cicó, mert hajt az idő! Az pedig neked pénzedbe kerül.

- Tudom. Ne félj, nem maradok adósod. Főleg ha még segítesz is egy kicsit...

Amint meglátta a lány gömbölyded fenekét, és még meg is simogatta, rögtön érezte, hogy nem jött hiába. Aztán lelki szemei előtt megjelent Sári, a szomszéd özvegy kissé méretesebb és lágyabb tapintású alfele, és kissé elbizonytalanodott. Lehet, hogy jobban járna, ha őt fogadná föl ápolónak, és erre a lányra íratná a házat? De ez csak egy tétova, tovaröppenő gondolat volt, születése pillanatában életképtelen. A valódi kérdés az, hogy felbosszantsa-e a fiait azzal, hogy feleségül veszi Sárit, és ráíratja minden vagyonát - az ő örökségüket -, vagy elfogadja a polgármester által ajánlott szociális gondozót, aki naponta meglátogatja őt, mos, takarít rá, megrendeli az ebédjét a falusi vendéglőben. Ha Sárit választja, bizonyítania kell a férfiasságát is.

- Az a helyzet - magyarázta a lánynak -, hogy a feleségem halála óta nem voltam nővel. Annak pedig tíz éve.

- Szegény öregapám... - simogatta meg az arcát a lány. - Szívből sajnállak. Nagyon üres lehet az életed. És most történt valami?

- Még nem, de lehet. Lenne egy asszony, egy özvegy, aki, úgy látom, hajlana hozzám. Ha még képes vagyok... Érted?

- Hát hogyne, persze hogy értem. Rajtam ne múljon a boldogságod!

Másnap elővette a kamrából a kerékpárját és elindult az élelmiszerboltba vásárolni. Kocsival is mehetett volna, de a bicikliről úgy gondolta, könnyebben szemügyre veheti a Sári portáját. Ha kint találna a kertben, akár szóba is hozhatná neki a dolgot. Végére is gyerekkoruk óta ismerik egymást, nem kell ennek olyan nagy fenekét keríteni. Szerencséje volt, az asszony éppen a kapuban állt, valami ismerőstől búcsúzkodott. Kerek arcú, mosolygós szemű, mondhatni teltkarcsú teremtés volt. Első látásra nem is gondolta volna róla az ember, hogy már a hatvanadik évét tapossa. És már öt éve özvegy.

- Szervusz, Sárrika! - köszönt oda neki Pataki. - Hazafelé jövet beugranék hozzád néhány percre, ha nem zavarlak.

- Jól van, Pista, gyere, szeretettel várlak. Amúgy is szólni akartam már, mert meglazult az ajtómon a kilincs.

Így volt ez már vagy két éve. Sárrika portájáról hiányzott a férfikéz, amelyik rendbe rakja a ház körül elrongálódott dolgokat, Pistának meg jól jött a segítség a nagytakarításnál vagy a konyhában. Sárrika isteni töltött káposztát tudott főzni.

- Az a helyzet, Sárrika, hogy gondolkodtam a dologon - kezdte a férfi, miután leült a tűzhely melletti fotelba. Ez volt az ő vendégszéke az asszonynál. - Mármint a mi dolgunkon. Te is egyedül vagy meg én is. Jó, kiségtjük egymást, amiben csak lehet, de mégiscsak más lenne egy fedél alatt.

- Ha jól értem, te most megkéred a kezemet? - mosolyodott el a nő, és közelebb lépett hozzá.

- Valahogy úgy - makogta a férfi. - Aztán te majd eldöntöd, hogyan legyen.

- Kissé váratlanul ért a dolog - igazította meg kacéran a frizuráját Sári -, bár éreztem, hogy készülsz valamire. Én kislány korom óta kedveltelek téged, de miután elvetted a Piroskát... meg én is elég jól éltem a Jóskaival, míg a rák el nem vitte szegényt. Szóval részemről... De mit szólnak majd hozzá a gyerekeink? A te fiaid meg a lányom...

- Nem kell elkapkodni a dolgot, Sárrikám - állt föl a férfi. - Te is átgondolod, megbeszéled a lányoddal, meg én is alszom rá egyet. Aztán mondjuk két hét múlva leülünk, és megbeszéljük a következőket. Ha nemet mondasz, én akkor is épp úgy tisztelni foglak, mint eddig, és ezután is befoltozom a kutya rágta kerítésedet.

- Jól van, Pista, én is elkészítem a karácsonyi töltött káposztát, akár egy asztalnál esszük, akár külön.

- Ezzel kikísérte a kapuig.

Két hét múlva igent mondott az asszony, és megengedte, hogy a férfi egy cuppanós csókot nyomjon az ajkára. Aztán elkezdte sorolni a feltételeit.

- Rendben van, Pista, átköltözöm hozzád, ezt a házat meg kiadjuk albérletbe a húgom fiának. Rendes gyerek, nem fog átverni bennünket, sőt a kertben is segíteni fog a fák permetezésében, gyümölcszedésben, meg mindenben, ami kell, A felesége meg jön ablakot pucolni, mert tudod, hogy az én derekam se a régi. A Pirike képét leveszed a falról és a megmaradt ruháit is odaadjuk a Józsánénak. Tudod, az a szegény cigányasszony a falu végén. Nem tudom, szoktál-e horkolni?

- Nem hiszem, még soha nem ébredtem föl rá.

- No mindegy, majd kiderül. Én elég rosszul alszom, különösen az átvonuló frontok idején forgolódom sokat. Lehet, hogy külön ágyban kellene aludnunk.

- Ugyan, Sárrika, majd megszokjuk egymást...

- Nem, Pista, ezt előre tisztázni kell!

- Jó, hát legyen, ahogy akarod.

- No, és még valamit! Nekem is van jogosítványom, ha együtt megyünk valahová, én vezetek.

Ezt kár volt mondania. Pataki keze megállt a levegőben két mozdulat között. A nyaka is megmerevedett, mintha karót nyelt volna. Ezek szerint a Sári is azt hiszi, hogy részegen karambolozott, hogy ő volt a hibás, miatta halt meg Piroška... És ki tudja, miket gondolhat még róla ez az asszony. Hát akkor vissza az egész! Akkor... Végül csak ennyit kérdezett:

- Félnél mellettem az anyósulésen?

- A fenét félnék - nevetett föl kacéran az asszony. - Azt akarom, hogy nyugodtam megihasd az ebéd utáni sörödet. Különben meg szeretek vezetni.

- Ja, hát így egészen más - nevette el magát a férfi is, és még aznap délután elkezdtek a hurcolkodást.

Két hét múlva mégis átágyazott Sári a megszokott, régi heverőjére, mert kiderült, hogy Pataki csak horkol egy kicsit, a takarót meg állandóan maga alá gyűri. A tévét is kivitték a nappaliba, mert Sárika a híradó után rögtön elszenderült rajta, a férfi meg olykor éjfélig is bámulta. Hogy mi a fenét nézett azon az ócska műsoron?...

Különben jól megvoltak együtt. Napközben elbogarászgattak a kertben, meg eljártak fürödni a harmadik faluban nemrég megnyílt melegvízű strandra. Meglátogatták a barátaikat, és azok is meglátogatták őket.

Aztán egyszer csak eszébe jutott a férfinak az az útszéli lány, aki összehozta őket. Az a kemény, gömbölyű fenekű szajha, az a Mónika vagy hogy hívták. Olykor még álmodott is róla. Hú, micsoda szép álmok voltak azok... Egyszer el is ment arra kocsival, ahol annak idején fölszedte az út mellől. Egy másik lány állt ott az árokparton a táskáját lóbálva. Ez közel se volt olyan csinos, mint az a másik. Rákérdezett, de ez még csak a nevét se hallotta Mónikának. Azt mondta, naponta cserélik a lányokat, nehogy feltűnjenek a zsaruknak.

Hazament, megvacsorázott, és leült a tévé elé. Valami muzulmánokról szóló riportfilmet adtak. Egy nagy szakállas férfi ment elől, utána meg tisztos távolból követték a feleségei. Voltak vagy hatan. - Hát ez az! - sóhajtott föl magában. - Elég lenne nekem kettő is. Az egyikkel napközben elbogarásznék a kertben, a másikkal meg eltönteném az éjszakát.

KARACS ANDREA

vizuális versei

Figyelemzavar

S z s t o m a
é t ó r g o t n b
ó v k o s a
y á n.

Végre

Kétszer, nem is, hanem kétszer
Kétszer, háromszor, háromszor mondta el, mire végre.
Kétszer, háromszor

---

leesett

Játszunk

Csak játszunk, és Te
közben én is csak a

m
a
r
g
ó
h
o
z

s
i
m
u
l
n
é
k,

inkább
de nem érlek el, ezért z

e l s z a l a d s z,

u t á n a d r o h a n o k,

u
h

a

n

o

k

a

mélybe.

Szédülés

Mosolygós, vigyorgós, kacagós,
bohókás, boldogság, megrázkóztató.
Megrázkóztató, megrázkóztató,
boldogság, kacagós, kacagós,
vigyorgós, mosolygós.

SZABÓ DÁRIÓ

.04-11. alkalmából egy kis játékszer

Tudom, hogy:
vers volt
Ádám és Éva szájában a kukacos alma,
és vers lesz mindörökké:
az írott szó hatalma.
Királyok fején vers lesz egy mérgező korona -
templom minden test és benne tüdő helyett
vers az orgona.
Vers volt Hawking tolószékén a kerék,
álmatlan estéken versek dúdolták
a mindenség elméletét.

limit

ez itt most egyre szűkösebb,
ahogy belefújom az orromat a falba
és az örömmel tölt el;
ahogy hallgatom a buszon: már megint karaokézna
azok a csavarok;
ahogy meg vagyunk hempergetve egy sallanggal telített
energiaitalban...
ahogy nyikorgok belül...
ez itt egyre szűkösebb,
ahogy buborék vagyok egy ízesített víz palackjában...
ahogy egy kirakati baba vagyok parókával a fejemen
mindennap más öltözékben;
ahogy bemásztam egy liftbe és azt mondtam magamnak „szabad vagy”

Asszem hétfő van

Két köhintésem között kelt a nap
Felsírtak a hajnalok és elnyikorogtak
Az első nyújtott ásítások mellett,
A fekete vad árnyalatai elporladtak a
Háztetőkön,
Még izzadtak a lombok...
A kávéma ma csak méreg... Asszem hétfő van.

PAPP TIBOR

Mellbimbód peremén kezdődő hódolat

mellbimbód peremén ácsorog a szellő
kedves ellenségként elárullak téged
varázsfuvolámnak sehol nincs hazája
arcodat csapkodja a tavaszi árpa
ajkadba haraptam rád se pillantottam
válladra repültem a szénapadláson
ki mondja meg nékem, hol a mese vége
s ha tépném a szoknyád volna merszed hozzám?
ha árnyéknyi lennél mint angyalok gyöngye
akkor is hívnálak caplatnék utánad
dicsérem a napot amikor láthatlak
nyálad kóstolhatom s melleid dagadnak
bibliám igéi igazgatnak engem
belopakodok hát asszony-iskoládba
cafatokra téptél véres lett a pázsit
megtartalak mégis megmutatom Párizst

KELEMEN ERZSÉBET

Papp Tibor művészetéről

Életmű-annotáció a nyolcvanéves avantgárd mester köszöntéséhez

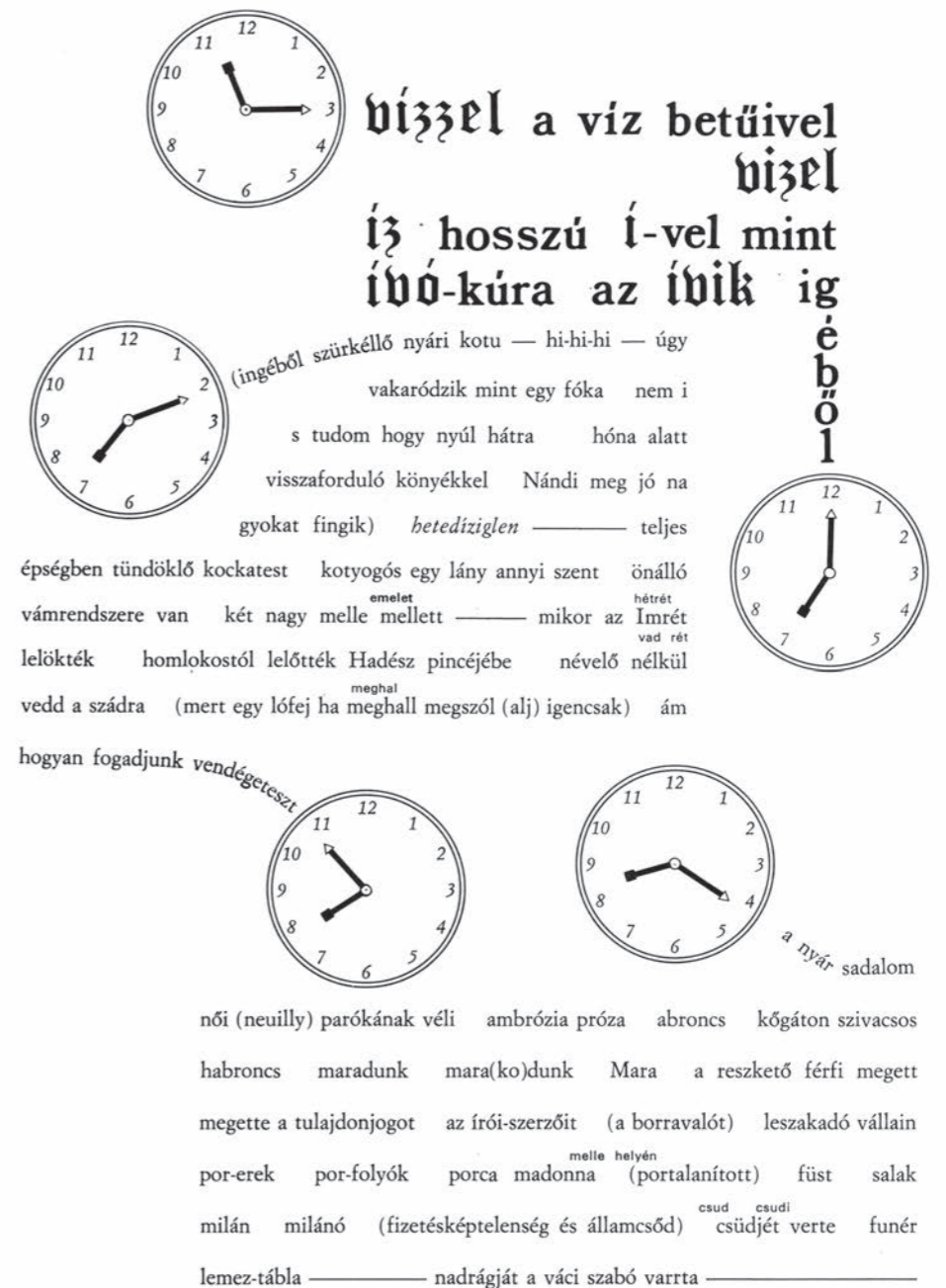
Papp Tibor első szárnypróbálgatásait, írásainak sikerességét gimnáziumi magyartanára, Kiss Tamás költő segítette: első mentora és biztatója volt a fiatal tehetségnek, aki nemcsak verseket, de drámát is írt, s a debreceni Móra Ferenc Diákotthonban társaival irodalmi lapot szerkesztett. Viszont hiába volt kitűnő tanuló, a kommunista érában a családját osztályellenségnek tartották, s nem nyert felvételt az egyetemre: helyhiányra hivatkozva rendszeresen elutasították. 1957-ben pedig menekülnie kellett az országból.

Kiss Tamás patronálása után az ifjú alkotó művészetének formálódására hatással volt Oscar Wenceslas de Lubicz Miłosz litván költő: a szövegvers és a vizuális költészet közötti átmenetre az ő műveiben talált példát. Viszont az új formanyelvének kialakulásában az első igazi élményt az avantgárdal való találkozás jelentette: 1958-ban Liège-ben, az Outremeuse-szigeten, a Meuse folyó partján látta meg Schöffner Miklós kibernetikus, nikkelezett fémalkotását. Ezt követte 1959 őszén Rotterdamban a másik lélekig ható avantgárdélmény, Ossip Zadkine műve, *A lerombolt város*. Az avantgárd első izgalmas elméleti megközelítését pedig a Georges Debatty festőművésszel, valamint Jacques Izoard-ral, Philippe Dôme-mal, André-Marcel d'Ansszal való beszélgetések jelentették. 1961/62 telén Párizsban, hónapokon keresztül Zadkine vendége is lehetett: a képzőművész „diáktanoncokkal” szombat délutánonként látogatta a mester Assas utcai műtermét, ahová először Pátkai Ervin vitte el. Ez év tavaszán, 1962. április 14-én pedig szerkesztőtársaival megjelentette az első *Magyar Műhely*-számot is. A lap indulásakor a szerkesztőbizottság tagjai voltak: Czudar D. József, Márton László, Nagy Pál, Papp Tibor, Parancs János és Szakál Imre. A képzőművészeti rovatot Pátkai Ervin vezette.

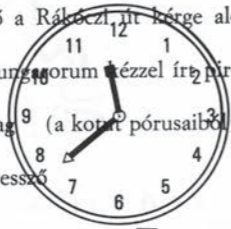
A megtalált avantgárd nyelv vizuális költeménnyé formálódása, az egészen új, sajátos hang 1972-től jelenik meg intenzíven az életművében. Az első kötetei, a *Sánta vasárnap* (1964) és az *Elégia két személyhez vagy többhöz* (1968) a klasszikus irodalom írott-beszélt nyelvén túl már a hagyományos formák dekonstruktív lebontásainak és újjáépítési mozzanatainak megjelenítői. A klasszikus forma zártságát a *Vendégszövegek 1*-ben (1972) tovább oldja, a tényleges vizuális költészet pedig a *Vendégszövegek 2,3* című kötetében (1984) jelenik meg: a fordulópontot, a szövegírásról a képversre való áttérést a *Műszerek, órák, jelzőkészülékek, lélek* című mű jelzi.¹

Papp Tibor ebben a művében a vizuális költemények időhatárok nélküli költészetét prezentálja, s kifejezésre juttatva művészi alapállását létrehozza a befogadói rekonstrukció lehetséges változatait. A vendég-

1 *Vendégszövegek (n)*, Ister, Budapest, 2003, 230-231.

szendvics-emberkék percegnek elő a Rákóczi út kőre alól — össz össze
 összef összefa dad a gesta hungarorum kézzel írt pirosál berosál ide
 tömb egyre tömb sűrűdő anyag (a kotut pórusaiból) majd kikotu kitoku
 kitoko kikötő) eleven szőlővessző

Szövegsokadalom

a piacra menvén ékes nyelven tehozzád szólunk _____

rációk

hozzászólunk _____

vállai közül öt rókának abány feje nő ki

az írás rokona itt a postán osztásban osztályos szakadjon el
 Polümiánián Antikától _____ a rom a róm. kat. Antikától _____
 hapuhán vagytok álmotok laza lazacra kapva köpve a próza karambolozik
 (nő az elhalálozási ráta nő az aranykészlet férfi a betéttulajdonos)
 Imrét vajba lőtték eleven szögek szögek fogaitok közé senkit ne
 zárjatok ne zárjatok fogdába engem _____ kép után légszárnyaként
 hártvás (hártvázik (víg a hetes)) eres (erezik) áttesző egyedi élesen
 kivágott (Imre homlokán kört ír a füst az ásvány a nedv a föld
 fává rostosodik hengerré keményedik lány a kotut
 lemossa) rokon nyelv romokon írás a homrokomon

szöveg-technika alkalmazásával, a szólamok összefűzésével teremti meg azt az új szemiotikai, szemantikai látásmódot, amely segít értelmezni a létrejött szöveg-szigeteket. A nyitott műről szóló Umberto Eco-i gondolatot Jurij Mihajlovics Lotman megállapításával és saját elméleti reflexióival kapcsolja egybe a vizuális költeményben, s így egy korábbi zárt rendszer értelmezői szigorát oldja fel: a történetiség térbeliesítésével, az időhatárok feloldásával, új szólamok megjelenítésével, a szövegek papírlapon túli írásával nyitottá teszi a struktúrát.

A nyitott struktúrát kedvelő alkotói attitűdöt erősítik a „technológiai kalandok” (Derrida) is. A 20. század médiatörténeti váltásának, az új lejegyzési rendszernek közegében ugyanis megjelenik egy új mediális jelhordozó hatalom, egy új üzenetközvetítő, a számítógép, ami az irodalom perspektíváit is kiszélesíti. Papp Tibor számára az 1983. év jelentette az új mediális eszközzel való találkozást: a Kazincbarcikán lakó hűgának egy „familiáris” számítógépet vásárolt ajándékba, s mielőtt átadta volna, Párizsban kipróbálta, a gyártó munkakönyve alapján a programozás kezdeti lépéseit elsajátítva. Az új médium kínálta lehetőségek felismerése nemcsak a virtuális kreativitást, a számítógéppel generált dinamikus költeményeket vagy a Claude Maillard-ral közösen alkotott *Ikonok* szerzeményét hívta elő az alkotópályája során, de a statikusan megjelenő további műveket is, így például az 1995-ben megjelent *Vendégszövegek 4* vizuális költeményeit is meghatározta: a művek mind számítógéppel készültek, s általuk új poétikai formák teremtődnek. Így például térképversek, hínárvok és sorjázóversek, amelyek a szavakkal, szótagokkal való játék mellett „a műegész megkomponáltságára és egymásra következő egységességére” (Bohár András) is felhívják a figyelmet, vagy megjelennek a kötetben a tükrözés elvére épülő gyűrűk és spirálok is, amelyek az olvasó-szemléző kreativitását hívják elő.

Új megközelítést, új olvasati hozzáállást kívánnak a *Vendégszövegek 5* kötetben (1997) összegyűjtött konkrét versek, a logo-mandalák is; ezzel Papp Tibor egy új vizuális műfaj magyarországi meghonosítója

Gyűrű – 2°

lett, s az egysoros, úgynevezett *Villanások* betűtipográfiai is páratlan alkotások: a költő a benne felvillanó kép megragadásával, egyetlen szikra ötletszüleményének tipográfiai megvalósításával koncept-alkotásokat hozott létre.

Papp Tibor mini-mitoszok világának nevezi a koncept-művészetet, amelyben az egész, a teljes világ, a mindenség jelenítődik meg. Alkotásai, a játékosan kiemelt betűk és szószetelek tizenegy villanásnyi lenyomatok rövidke, néhány szóból, egy felsejlő mondatból, esetleg egy-két hozzájuk toldott grafikai elemből épülnek fel, s jellegzetes jegyük az elszigetelés.

De nemcsak a vizuális költészet képi, szövegi, formai elemeit dúsítja fel a Papp Tibor-i életmű, hanem a magyar irodalom zsánerének önéletírás-fejezetéhez is új színeket ad (*Egy kisfiú háborús mozaikja*, 2003; *Olivér könyve*, 2004; *Innen el*, 2012). Papp Tibor fiktív önéletírásnak nevezte el az események elképzelhető, de nem bizonyított, valós, mert *bármikor megtörténhetett volna* élményére építő vallomást. Új ez a megnyilatkozás abban is, hogy az eseményeket a vizualitás és a szöveg együttes ereje beszéli el. Ezáltal megteremtette a költő a magyar önéletírásnak nemcsak fiktív, de a vizuális költészettel is érintkező kuriózum-változatát. Az összegyűjtött versek és vizuális költemények kötete - *Vendégszövegek (n)*, 2003 - után a költő ötször öt betűvel bármely irányba olvasható sorokat, bűvös négyzeteket is alkotott. Ahogy Tandori Dezső a szonettgyűjteményével (a *Még így sem* című kötetével) mallarméi állapotba hozta a magyar szonett műfaját - rövid idő alatt pótolva évszázadok hiányosságát -, úgy Papp Tibor is a 25x25 - *Bűvös négyzetek* című kötetével (2007) tökéletesítette és kiteljesítette gyér számú kubusirodalmunkat. S a konkrét vers kimondhatatlanságát kimondhatóvá tette. A bűvös négyzetek mellett ugyanis klasszikus

3 Uo., 586.

incselkedves szerelemörvényben jöttödiglen itt vadkataká úszik ott a legendás dinnyehéj

*Villanások*⁴

versformákkal is találkozunk a kötetben: a betűkből kirakott, szigorú szabályszerűséggel összeillesztett szavak vendégszövegként kerülnek át a mágikus négyzetből a szabad sodrású verssorokba. Azaz a denotatív síkról egy konnotatív tartományba lép át az adott szóváltozat. A konkrét és szabad vers egyedi találkozása ez, amely elmosza a műfajok közötti határokat: a vizuális költemény verssorokba nyílik (a klasszikus és a középkori költőelődök poétikai eszköztárát - a N° 21-ben például akrosztichont - megjelenítve), a megszokott forma pedig konkrét versben, mintegy címszavakból felépülő vers-sűrítvényben összegződik.⁴

A	S	A	T	U
S	I	K	E	T
A	K	A	K	A
T	E	K	I	S
U	T	A	S	A

A repülőgépen aranyló kapU
Sáros gyümölcs és bukoT
Angyalok ameddig fúj a szél A
Tiszta szél a mindig bánatoS
Utánuk jön majd Isten haragjA

Sáros lányokon vászonkabáT
Ifjú mellükön apró csengetyűE
Kicsi életük végén ház és dűledék
Enyészetet sorsol rájuk a lutrI
Teknősök lesznek vagy birkahÚS

*A repülőgépen aranyló kapu, részlet*⁵

A *Vendégszövegek* 4 kötet számítógéppel készített vizuális költeményei mellett Papp Tibor versgenerálással is foglalkozott, s a számítógépes művészetben nemzetközileg is előkelő helyre került: Alexandre Gherban az új költészet úttörőjének nevezi, azon ritka szerzők egyikének, akinek munkásságában egyenlő súllyal szerepelnek a papírra fektetett, az írott és a számítógépen kreált irodalmi művek, s akinek korszakalkotó dinamikus költeményét elismeri minden „költészettörténelem” és minden számítógépes irodalmat taglaló írás is. Ilyen alkotása a tizenhatmilliárd hexameter- és pentameteregyüttest generáló *Disztichon alfája* (1994) és a versgeneráláson kívül kép- és szöveggenerálást is megjelenítő, hangverseket megszólaltató *Hinta-palinta* című dinamikus műve (2000).

4 Uo., 636-637.

5 N° 21 = 25x25. *Bűvös négyzetek*, Magyar Műhely, Budapest, 2007, 46-47.

Alkotásaiból számos alkalommal rendeztek kiállítást. S 2014. április 11-én a debreceni Szent József Gimnáziumban, abban az intézményben, melynek jogelődjének, a Piarista Gimnáziumnak falai között – vallomása szerint – gyerekként megtanult tanulni, állandó tárlat is nyílt a vizuális költeményeiből, a számítógépen generált műveiből, a francia és magyar nyelvű installációiból.

Papp Tibor az élő avantgárd egyik legnagyobb hatású klasszikusa. Ő nem a 20. század első felének kassáki dadaista képversét élesztette fel (ami a műfaj történetében a 20. század első felében ugyancsak forradalmian új volt), hanem az avantgárd permanens erejéből, az elődökből, a múltból és a folyton változó jelenből, a kifejezés egyediségét befolyásoló tényezők mozgásaiból, a kihívásokból táplálkozva a mozgásra, változásra mindig kész alkotói magatartással újabb és újabb, formailag jól meghatározható vizuális műfajt teremtett. Alkotásai a kortárs magyar líra egyik legjelentősebb költői életművét, a korabeli magyar poézis csúcsát jelentik.

NAGY PÁL

Kedves Tibor!

Te is beléptél hát a nyolcvan évesek klubjába. Nem gratulálok, nincs miért.

Mert nézzük csak.

A nyolcvanéves kor előnyei.

- A fiatalok metrón, autóbuszon átadják helyüket. Ettől mindig dühbe gurulok és nem fogadom el. Helytállók én még magamért! Tehát ez nem igazi előny, nem igazi nyereség. Inkább szégyen. Rám van írva, hogy öreg vagyok.
- A figyelmes tisztviselők azonnal felemelik a hangjukat, ha meglátnak. Süket az öreg, hadd hallja. A baj az, hogy – mint a legtöbb nyolcvanon felüli ember – én is süket vagyok. A franciák szemérmesen azt mondják rólunk: ils ont les oreilles dures... Dur, dur...
- Szemem romlik, járásom bizonytalan. Csinos nők kedvesen kötődnek velem; lehet, nincs veszély. Pedig még mocorog bennem valami, tudom, hogy az nem csak arra való...

A nyolcvanéves kor hátrányai.

Bele se fogok. Túl hosszú a lista.

Van még egy megoldás. A görögök gondoltak rá. Zeus Éosz kérésére Tithónoszt halhatatlanná tette. De Éosz, a hajnal istennője elfelejtett örök ifjúságot kérni a férjének. Tithónosz nem halt meg, csak megöregedett, s egyre jobban összeaszott a vénségtől – olvassuk a mitológiákban. Éosz egy kamrába zárta, ahol Tithónosz tücsökké változott, ciripelő hangja hallatszott csak ki a kamrából. A kappan hangja.

Minden érdemünk a múltban keresendő. A múlt század hatvanas-hetvenes éveiben, az avantgárd aranykorában, amikor a magyarországi magyar irodalom már-már összeroppant a politika, a hatalom súlya alatt, mi voltunk, a környező országokban élő néhány magyar íróval együtt, a magyar irodalom nagy nemzedéke. A tengeren túl kibontakozott az amerikai magyar irodalom (Arkánus), Európában a Magyar Műhely, az Új Symposion, az Echinox körül csoportosuló írók munkássága; ezek az írók rendkívül magas szinten, s általában a kortárs amerikai és európai modern irodalomba beágyazva művelték szakmájukat, hivatásukat. A magyar humanisták, a magyar modernisták hű fiai voltunk, s a tehetséggel sem volt semmi baj.

Ezt egyelőre csak mi mondogatjuk; az ellentábor eleinte leugatott bennünket, ma már ellenfeleink csak fejüket csóválják, s eljön az az idő is, amikor nem lesz értelme tagadni a tényeket.

Jó lenne, ha ezt még megérvénk.

SZKÁROSI ENDRE

Vertikál!s Végtelen

Papp Tibornak

sorjázna az ![k]onok / m!kron
az í-ken ők sorsos pont!anok
ta!án ő[k] nem !s [oly] !ktat!an[ok]
sem nyomtat!an[ok] o[k] !ker egyed/ek
kettes egyet!enek/nek rend szerén
számtat!anok [oly] m!nden esetre
magvasba szökne[k] tornyosan ü!ne[k]
hű!onból kontra se türet!enü! /nak[nek]
agyuk vétet!enü! szökken az árba/n
ta!ámúsz! /k 1 a 2[-]höz: hoz érszögén
párnafánk ott romba dől és szegény
fe! kuss hadd = hadd !de das hájszet
óne! m! nó ma !őre hág/de[n] coule
ne légy tú! on toule ám weg !/egén
!gen !gen de ma fám nemén gén
sens gens curricula fő! fő! megén!
o da da ho! sorjáz/na[k] az !/kon/ok
a címegék = a game-!cék
tor[nyo]t ü!ette!en ne hagyj! föld=e még
a kere kég

FALUDI ÁDÁM

Táblás Ház

A Táblás Ház néven meghirdetett esemény - art-piknik kerti környezetben - Tatabányán jött létre 2013 nyarán. Keletkezésének két lényeges mozzanata van. Részben egy ipari üzem szemétdombja, ahová a biztonságos követési távolság betartásával (1989-2013) a kétszer használatos, kézzel festett dekorációs táblák elkerültek, miután lejárt az idejük. A kétszer használatos meghatározás azért helyénvaló, mert az *Éljen* felszólítás-felkiáltás-kívánság a táblák mindkét oldalán szerepelt a hozzá tartozó folytatással. *Éljen május 1.* A megfordítás után: *Éljen november 7!* Takarékoság és praktikum.

A második ok, amelyik az instant környezetátalakítást fontossá tette, hogy a táblák korábbi szerepük-höz képest idegen területen és időben vegyék körbe az ünnepi szónokot. A feledhetlenség demonstrációja és megőrkítése. *Éljen a minden hónap minden napja, le a kivételekkel!* - vezetett át a valós időbe a Táblás Ház art-piknik mottója. Táblás Ház a hosszan tartó, szünni nem akaró tapshoz.

SYPORCA WHANDAL

ARANYKÖPÉSEK, I. RÉSZ

Ő ÚGY IS JÓ VOLT...
ÉN ÍGY SE...

A FELEJTETTŐ, CSAK EGY LÉPCSŐFOK A MARADANDÓHOZ

MERT ÉN FOGYATÉKOSAN VAGYOK TÖKÉLETES !!!!!!!!

SENKIVEL SE VAGYOK JÓBAN,
CSAK MÉG NEM VESZTEM VELE ÖSSZE...
SYPORCA WHANDAL

ÉN A HALÁLLAL VAGYOK,
A LEGINTIMEBB VISZONYBAN

BÁR NEM ÉLNÉM TUL,
HA A TEMETÉSEMEN SZARUL NÉZNÉK KI

DE AZÉRT MÉG ÉLETBEN MARADOK,
HOGY PÁR EMBERT MÉG HOLIAN LÁSSAM!

KECSKÉS PÉTER

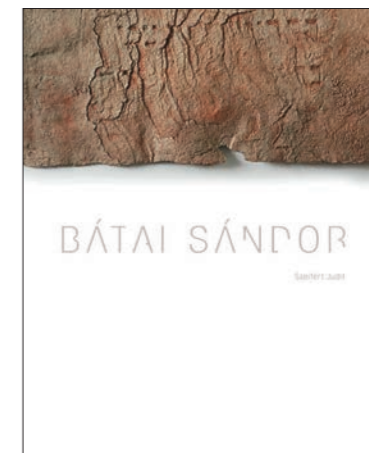
Időtlen nyomhagyás

Szeifert Judit: Bátai Sándor, Magyar Műhely, 2015

Mi marad az idő mélyén? Hogyan született az első vonal? Milyen mozdulatok jelhagyásai beszélnek hozzánk az idő határáról? Mi hitelesíti a képet? Milyen az ősök lenyomata? Mi éli túl az átrajzolt történelmet? Mi az, ami már nem hamisítható?

Ilyen és ehhez hasonló alapkérdésekkel szembesít Bátai Sándor művészete. Az ősi relikviák, alapformák, leletek, barlangrajzok világánál vagyunk, ahol is – jó esetben – a szellemformák közvetlen nyomhagyásával szembesülhetünk. Az idő vasfoga elpusztítja mindazt, ami nem lényegbevágó, hiábavaló sallang, a töredékességben éppen teljesebbnek érezzük a formát. Ez a platonikus emlékezet felélesztésének értelme, a mimetikus mozzanat egy nálánál magasabb ontológiai fokozat elérését teszi lehetővé, és a közvetlen ideatizáció válik láthatóvá általa. Az imaginális világában (Henry Corbin) válnak elérhetővé az ősformák, melyek valójában az ideák és a teóriák/víziók alapzatát adják. Az emlékezet úgy működik, mint az *ars memoria*, mágikus módon megidézve a képzelet tárházában az eredeti *eikónokat*.

Az emlékezet ontológiai akadálya a bűnbe esett imagináció, amire a könyv alcíme – *Pentimento temporis* – is utal a bűnbánat említésével. A biblikus ádám-évi-lilithi bűn a valódi tudás elvesztését jelenti, az imagináció tükre elsötétedik, ezért látunk most „tükör által homályosan”. A művészet *venerikus* tükre ezért is kritikus a megfagyott formákkal szemben, a tradicionális formák alkimisztikus átalakítását kell véghezvinni ahhoz, hogy az *eidetikus* megjelenhessen. Ezért is a megannyi képi átalakítás, átrajzolás, törlés, visszavonás, látszólagos destrukció, hogy létrejöhessen a képi restauráció, az ontológiai seb begyógyítása. Ez egy hosszú folyamat, melyet nem lehet elsietni, akárcsak az alkímiában, sokszor meg kell ismételnünk a processzusokat, és a siker sem garantált. Az Írás szavai, parancsolatai nem az eredeti Törvény, a közvetlen Logosz jelenléte, hanem már a bűnbe esett imaginációhoz kötődő teremtés/formálás világából származnak; Hamvas szavaival a „szekunder Logosz helyéről”, miként a művészet gyökere is itt keresendő, így nem lehetnek teljes értékűek. Ennek a hibának a kijavítása a művész szellemi feladata és életpályájának célja.

Az őselveket, az eredeti divinatorikus írásjegyeket, nyomhagyásokat kutatja Batai 2014–15-ös *Principium*-sorozatában, a folytonosan elrajzolt, egymásra rétegzett időrétegek végül mégis egymást erősítik és kirajzolják a láthatatlan arcát. Ekként nyúl az ótestamentumi betűkhöz, melyek Isten közvetlen ideái, részei, avagy a bizánci ikonokhoz is, melyek a *verikon*-hagyomány letéteményesei, az inkarnáció közvetlen képi lenyomatából nyerik szentségüket. Munkáiban sokszor a pusztulás formáiban láthatjuk meg a teremtő kezét. A nyomhagyások, átrajzolások, átírások, kitörlések dinamikus folyamatában megjelenik az a/teológia (Mark C. Taylor), a *via negativa*, az apofatikus nyelv, a negatív teológia „nemleges testisége”, a művészeti inkarnáció egyszerre leírja és nemlegesíti a születő formát, hogy a formán túlira, forma felettire utaljon. A formálás és megszületés világával való szkeptikus szembenézés is ott rejlik a képek mögött. Igaz, nem egy gnosztikus, világot elutasító magatartásként, hanem éppen a művészi hitelességet vizsgálja (ön)kritikusan. Ez a meditatív, elmélyülő, szaturnin attitűd különösen jellemző Bataira, mintha egy-egy képén, sorozatán hosszú ideig dolgozna, ami egyes esetekben valóban éveket vagy évtizedeket jelent. A képi alkímia sikeréhez szükséges hermetikus elzártság kötelező érvényű.

Batai jelhagyásai közel állnak a lírai archaicitás jegyébe sorolható művészek, Antoni Tápies vagy Tölg-Molnár Zoltán munkáihoz. Tanulmányában Szeifert jogosan emeli ki a magyar művészettörténet hasonló alkotóit. Köztük találjuk Vojnich Erzsébetet, Molnár Pétert, Kovács Pétert, Kovács Lászlót, Valkó Lászlót, de akár Tóth Menyhértet vagy Gáll Ádámot is. Ezenkívül ezen megközelítés rokonítható Ország Lili művészeti gyakorlatával, és a Szürenon-művészek egyes technikáival is. Még tágabban szemlélve Anselm Kiefer, sőt Veszelszki Béla neve is szóba jöhet, nemcsak módszereiket tekintve, hanem spirituális megközelítésük okán is. Saját bevallása szerint Bataira hatott Erdély Miklós, Pauer Gyula és Donáth Péter művészete is, akikkel díszlettervezői minőségükben találkozott. A kilencvenes években többször részt vett papírművészeti alkotótelepeken is, és a műfaj életművének fontos részét képezi.

A rusztikus anyaghasználat, az idő működésének, sokszor romboló hatásának beépítése a műbe, a töredékesség tudatos használata, a véletlen mű-alakító szerepének felvállalása mind az arkhé, archai, arktos, Arcturus, Arch, Archer, Archeus, Ark, Argos, argonauták, Árgus, argó¹ (Art Gothique), Argentum, Arcus, Arkhón-Arkánium, Árkádia keresésének jegyében történik. A mesterséges archeológia, archeográfia a kortárs sziklarajzok vonalaiban felfedezi az elveszett eredet üzeneteit. Sokszor a történelem szó szerinti és átvitt értelemben vett rétegei jelennek meg a nyomatokon, különleges technikával készült festményeken vagy papíröntvényeken. Szakrális tematikák jelennek meg *Ősforma*-sorozatában (kétezres évek), *Törvénytábla* (1987 és 1985–2005), *Rétegek* (1994) című műveiben. Batai művészetében külön fejezetet alkot elektrográfiai munkássága. A kilencvenes évek elejétől tagja a Fény-Árnyék Művészeti Egyesületnek (FÁME), a kétezres évek elejétől pedig a Magyar Elektrográfiai Társaságnak (MET), foglalkozott a telefax lehetőségeivel is, és a Képirás Füzetek szerkesztőjeként elektrográfiai publikációk sora kötődik nevéhez. Aktívan részt vesz a szigetvári Bohár András Magyar Elektrográfiai Gyűjtemény munkájában is. A Szeifert Judit által jegyzett keményfedeles kötet áttekinthető formában kalauzol el Batai fentebb említett fő tematikái közt. Szeifert empatikus módon viszonyul a művészhez, próbál behelyezkedni Batai szemléletébe.

1 Lásd Fulcanelli *A katedrálisok misztériuma* című munkáját, melyben a beavatottak nyelveként értelmezi az argót.

CSANÁDI-BOGNÁR SZILVIA

A vonal természetrajza

Ívek és vonalak (Lines and Curves), PH21 Galéria

A PH21 Galéria nemzetközi fotópályázatának válogatásából legutóbb olyan kiállítás állt össze, amelyik a vizualitás egyik alapvető elemének felülvizsgálatára hívta a művészeket. A felhívás a vonal témájával egy olyan fogalmat mozgósított, amely a klasszikus művészetelmélet, az akadémiai oktatás és a művek szerkezeti vizsgálatának egyik legfontosabb összetevője volt, és éppen ezért évszázadokon át viták öveztek. Noha a bemutatott anyag nem tartalmaz kifejezetten történeti utalásokat, a műveken felvetett problémák egyértelműen és a história természetéből adódóan szükségszerűen tükrözik a rajz és a vonal nyugati dominanciáját és az ezáltal keletkező viták terepét. Attól pedig csak összetettebbé válik a helyzet, hogy ezek a reflexiók éppen a fotográfia médiumában mutatkoznak meg.

Függetlenül attól, hogy a fényképezést mennyiben kötjük a realizmus vágyához, hogy a perspektivikus ábrázolás folytatásaként tekintünk rá vagy sem, a fénykép, ha a percepcióról szóló beszédnek nem is mondható, azt mindenképpen állíthatjuk, hogy a percepcióval párbeszédben áll. „A vonalak és az ívek megfogják, és vezetnek a tekintetünket, [...] irányítják a figyelmünket”, és „befolyást gyakorolnak az értelmezésre”, ahogyan a kiállítás leírásában olvassuk. Jól tudták ezt a retorikán pallérozott akadémikus mesterek is, azt azonban, hogy a vonalak és az ívek az ábrázolás alapjaiként a kép főszereplőjévé léphetnek elő, csak a 20. század művészei merték megkockáztatni. Azóta válhatott csak képi vizsgálat tárgyává a vonalban rejlő gyakorlati lehetőségeken túl *a vonal természete*. Az elméleti reflexióban pedig legalább három hatalmas művészetelméleti problémát generáltak a vonalak kacskaringós történetük során: a perspektivikus ábrázolás, a körvonal körüli viták és az alakzatok szerkezeti sajátosságainak ügyét. Mindhárom voltaképpen azon az elméleti problémán nyugszik, hogy mennyiben járulékos elem a vonal, az érzékelésünk segédeszköze, valami olyasmi, amit mindannyian alkalmazunk, de világosan tisztában vagyunk azzal, hogy csupán geometriai ötlet.

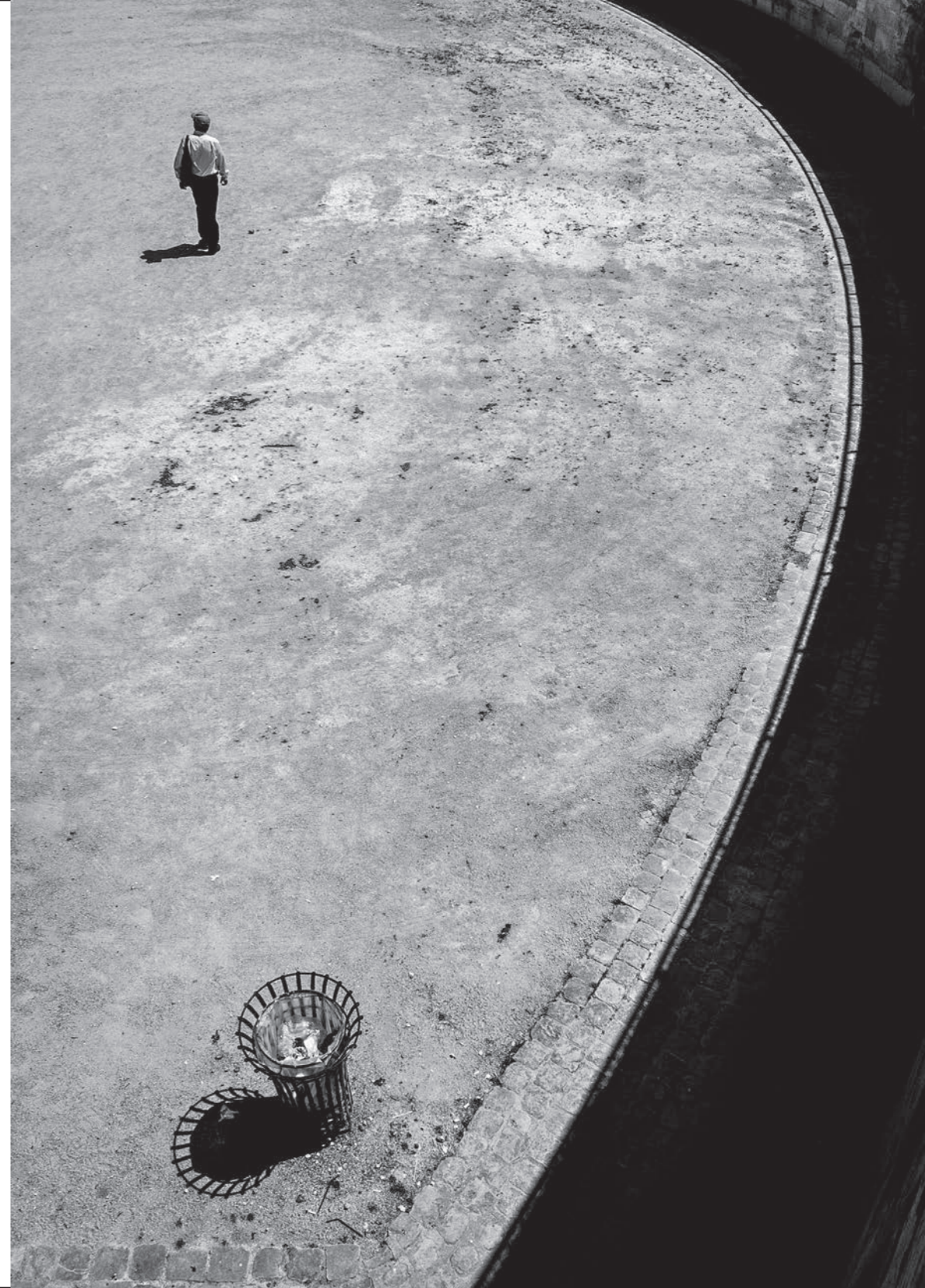
Ha egy kicsi galéria egy ilyen roppant nagy ívű témát választ a pályázati felhívásában, nyilvánvalóan vállalja a kockázatát annak, hogy nem hoz létre átfogó tematikus bemutatót a beküldött munkákból. Ugyanakkor a témaválasztás merészsége mély szakmai elkötelezettséget is takar. Nem valamilyen divatos vagy könnyen értelmezhető hívószóval gyűjt össze műveket, hanem a képesség vizsgálatára hívja a művészeket. A kiállításon szereplő munkák felvetései részben a klasszikus kérdésekhez, az alak plaszticitásának és síkbeli leképezésének problémájához (Nancy Edelman, Nancy Oliveri), a térszerkezet vonalas

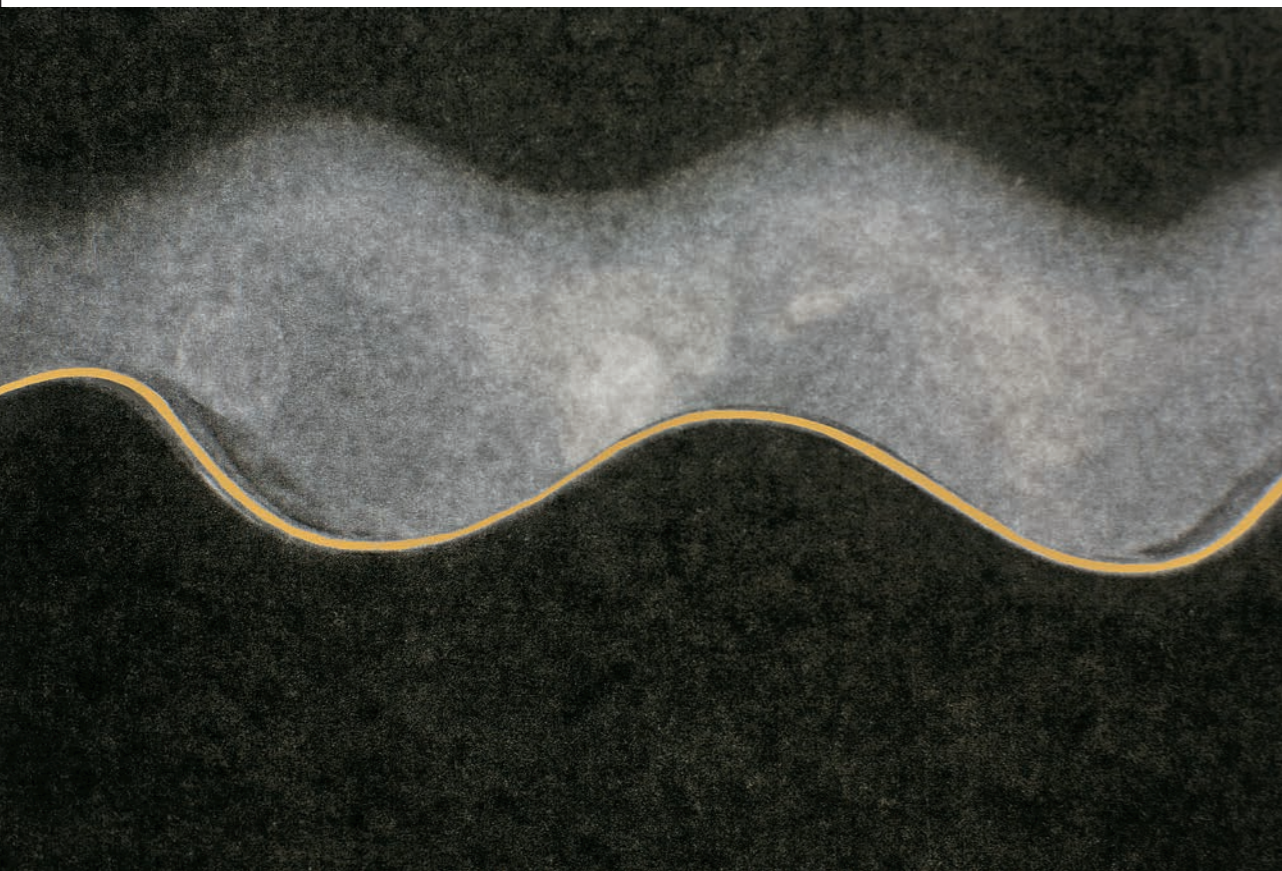
érzékeltetéséhez (Dombóvári Judit, Susan F. Chamberland), az árnyék és a valóság (Angelika Ejtél), az eltűnő testek nyomszerű rögzítésének problémájához kapcsolódnak (Kiyoshi Nasu, Emily Alexander), de feszegetik a természeti és a szerkesztett-mechanikus világ ellentétét is (Joanna Madloch, Marcus Gebin). Kérdés mármost, hogy mitől válik ez az anyag kortárrsá. Miért tekinthetők egy roppant régi kérdésre adott friss válaszoknak ezek a művek vagy legalább néhány közülük?

A vonal természetének vizsgálata megfosztja a vonalat az „egyértelműség”, a „világos beszéd” ábrándjától, és felhívja a figyelmet arra, hogy a látás mindig valamiként-való-látás. Abban a reneszánsz gondolatban ugyanis, amelyet Vasari rögzített elméleti írásaiban, hogy tudniillik a rajz minden művészet atyja, benne rejlett, majd egyre erősödött az a gondolat, hogy a formák vonalas leképezése módot ad arra, hogy megszabadítsuk a színek járulékosától, és valami a láthatónál is igazabbat, az ideák igazságát hozzuk felszínre. Ugyanakkor benne foglaltatott az az ismeretelméleti modell is, amelyik a világról alkotott képzeinket leginkább a látáshoz és a formák elhatárolásához kötötte. A klasszicizmus ezt a gondolatot a körvonal kultuszával és a zárt formák kizárólagos elfogadhatóságával koronázta, s miután a végsőkig vitte a vonal kultuszát, egyúttal a teljesítőképességét is megkérdőjelezte. A körvonal és az árnyék tűnékenységének rögzítését az árnyképek lehetővé tették ugyan, de egyúttal vitát is kavartak azzal kapcsolatban, hogy a tapasztalati alakzatoknak csupán egyetlen körvonalát képesek bemutatni.

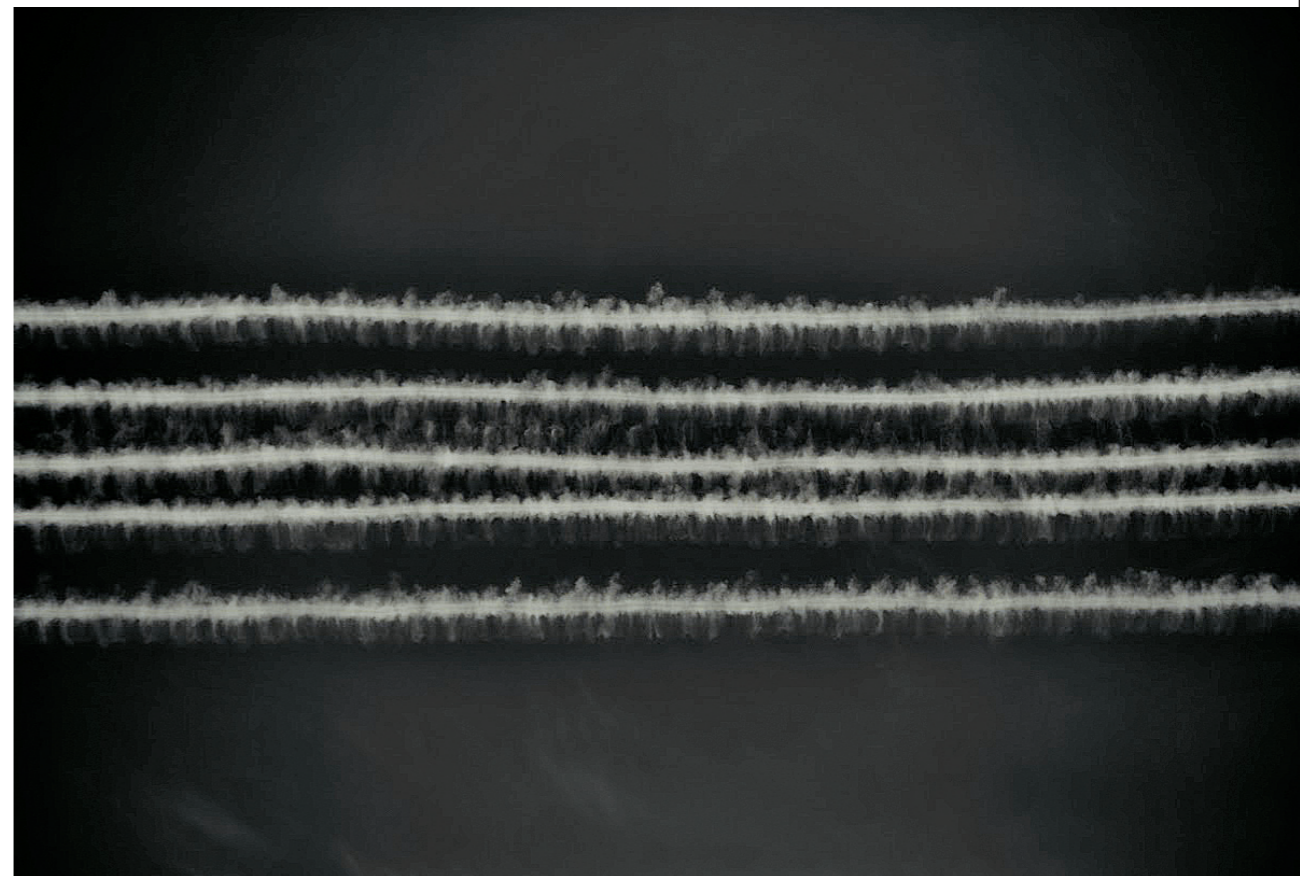
Egy pályázat alapján összeálló anyag a válogatás ellenére nagyon tarka képet mutat, de egyfajta felmérést is jelent. Valamelyest képet ad arról, hogy ma mi érdekli a művészeket egy ilyen hatalmas kultúr-történeti terhet hurcoló fogalommal kapcsolatban, s ez némileg meg is tisztítja a fogalmat a ráakódott konnotációktól. Amikor a plaszticitás és a tér vizualitásának problémája előtérbe került, és a látvány mulandósága a fotográfia megjelenésének hajnalán mint ábrázolási probléma felmerült, megfogant a kétely a formák és az alakzatok statikusságát, pillanatnyi áttekinthetőségét, az érzékelés egyértelmű képi szerkesztettségét illetően, és megnyílt a lehetősége annak, hogy a tapasztalatainkat folyamatként, folyamként, egymásban létezőként gondoljuk el. Ehhez a tapasztalati modellhez kötődnek a kiállítás leginvenciózusabb darabjai, Cristina Llarena egészen festői munkája, amelyen a sétáló alakok maguk húzzák elmosódó körvonalait, valamint Kovács Csaba, Camden Hardy és Pocza Gábor képei az idő és a mozgás által rajzolt vonalak bemutatthatóságát kutatva.

Marcus Gebin
Jardin de Tuileries, 2013
Digital printing on Hahnemühle RAG Baryta 315gr, 50 x 34.9 cm, Ed. 5 + 2AP

Nancy Edelstein
Golden Wave, 2015
Archival Pigment Print, 38.1 x 60.96 cm, ED. 5 + AP

Kiyoshi Nasu
Sky Lines, 2014
Giclée Print 36cm x 24cm on A3+ paper Edition: 8 + 2 A.P

KECSKÉS PÉTER

„Bizony mondom néktek...”

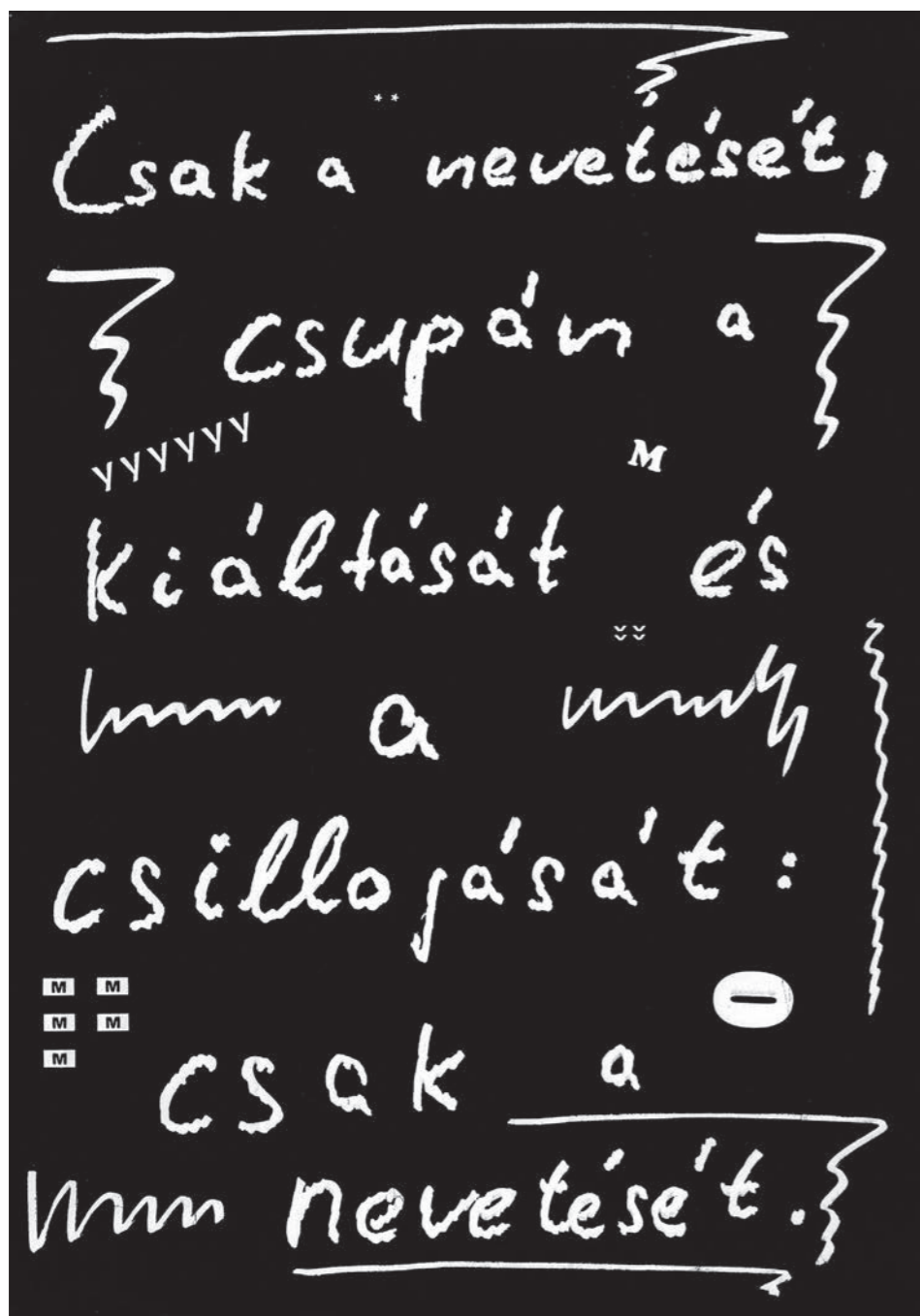
Felvezető Petőcz András kiállításához, MET Galéria, 2016 március 3.

„The imagination is never governed, it's always the ruling and Divine power.”
John Ruskin

„The world of imagination is the world of Eternity.”
William Blake

Hol kezdődnek a szavak és hol végződnek a képek? Hol végződnek a szavak és hol kezdődnek a képek? Petőcz András munkáinak esetében ez azért releváns kérdés, mert a hetvenes-nyolcvanas évek átmeneti periódusában induló életmű egyik fő iránya – különösen a kiindulópontot tekintve – a szöveg és a kép határmezsgyéjén elhelyezkedő kérdés; a nyitott mű és az avantgárd továbbfolytatásának lehetősége. Tamkó Sirató Károly, Kassák Lajos, Erdély Miklós és a Magyar Műhely ősi alkotógárdája (Papp Tibor, Bujdosó Alpár, Nagy Pál), valamint a lettrizmus jelentős hatást gyakorolt a fiatal, kezdő vizuális poétára, aki a későbbiekben számtalan alkalommal reflektált műveiben, nyilatkozataiban és elméleti írásaiban ezen meghatározó szellemi körökre és személyiségekre. Ebben a korai időszakban már a képzőművészetben is átmeneti korszakot élünk, a tranzavantgárd, a posztmodern, az új szenzibilitás átértékeli a hagyományos lázadás paramétereit, és szubjektív vagy éppenséggel – a konceptuális iskola receptjei alapján – objektivált mű-megoldásokat részesít előnyben, melyben a közvetlen egzisztenciális tapasztalat valamely kulturális szűrőn, esetleg idézőjelesen, de semmiképpen sem közvetlenül jelenik meg. Ezt a folyamatot a magyar irodalomban pont a fentebbi alkotók és Petőcz generációja folytatja. Esetenként inkább az ironikus gesztus felé hajlik az írás (például Parti Nagy Lajos), de sokszor megőrzik az eredeti kísérletező formákat, és azt fejlesztik tovább. Petőcz ez utóbbiak közé tartozik, nyolcvanas évekbeli lírája és vizuális költészete, fény-másolat-művészete is a klasszikus avantgárd folytatásának tekinthető, kiegészülve a kortárs vizuális megoldások újszerű alkalmazásával. Először a Jelenlét című folyóiratot szerkeszti 1981-től, majd az évtized végén és a kilencvenes évek második felében is visszatér oda. Később a Magyar Műhely szerkesztőjeként támogatja a hasonzorú írók, képzőművészek törekvését, valamint a kilencvenes évek elején összefoglaló jellegű vizuális költészeti antológia, a *Médium-Art* szerkesztése fűződik nevéhez. Rendszeresen szerepel a Magyar Műhely találkozói, kiállításain, szimpóziiumain.

Amikor megkérdeztem az alkotót, hogy a kiállításon szereplő versszerű képek, képszerű versek melyik kategóriába sorolhatók, rövid szünet következett, majd abban maradtunk, hogy a kisméretű „képek” inkább versnek minősülnek, míg a nagyobb méretű két sorozat vizuális munkának. Ez a felvetés azért is lényeges, mert pontosan a médiumok közötti gondolkodásmód nagyon jellemző Petőczre, nemcsak ezen

a téren, hanem akkor is, amikor hangkölteményeket alkot, akár pont ezen művekből Sáry Lászlóval. Emellett videoművészként a Balázs Béla Stúdióban megalkotja mozgóképes vizuális költészeti imaginárius tereit. Bizonyos művei ekként felfoghatók költeményként, elektrográfiaként és partitúraként is.

Petőcz a copy artba éppen akkor kóstolt bele, amikor Magyarországon néhány művész már próbálkozott az új médium lehetőségeivel. Fontos kiemelni Galántai György vagy Szombathy Bálint nevét, akikkel személyes kapcsolatban is volt a művész, de akár Géczy Jánost is megemlíteném. Ekkoriban Nyugaton már a küldeményművészet, a fénymásolás, az alternatív zenei szcéna, a videoművészet – hogy csak néhány művészeti területet említsek – egybekapcsolódott, s ez lassan-lassan Magyarországon is elkezdte éreztetni hatását.

Petőcz kiállított művei három csoportra oszthatók. A biblikus „Bizony mondom néktek...” felütésű szövegrészlet mantrikus, imaszerű ismétlődése a fénymásológépen elhelyezett papír eltolásával, különböző színű patronok alkalmazásával létrehozott rétegek együttese okán vibráló hatást nyer. Máskor a felnagyított betűrészletek már-már absztrakt expresszionista gesztussá válnak a gép mechanikus optikai torzításán keresztül. A másik oldalon lévő két kép a hagyományos kassáki képarcitektúra egyenes leszármazottjának tekinthető, míg a kisméretű konceptuális képversek, versképek már a felbomlás és újraépítés posztmodern szemiotikáján alapulnak. A kimondható és leírható autochton képvers és verskép a reprezentáció határain a szuprematista önküresítés ikonológiájára utal.

A jelhagyások, kihagyások, átírások, elhallgatások helyet adnak a kimondhatatlannak, a közvetlenül kimondhatatlannak. Egyben a kimondatlan szavak ránehezednek a leírt szavakra, ráfeszülnek az artikulált igékre. A kisémmizés esztétikája helyet ad a kisémmizés istenvárásának. Az imaginárius sokszor a kisémmizett semmiben, a kitörölt szövegben, a leíratlan betűk helyén, a kimondatlan szavak terében rejtezik és a kabbalista vagy a keresztény apofatikus-misztikus hagyományba ágyazódik. A valódi imaginárius így tud megjelenni, ebben a hely-hagyásban, hely-adásban, meghajlásban, odaadó alázatban. A képek nem racionális episztemiológiai konstrukciók, hanem ontológiai entitások, spirituális archetípusok, melyeket az imagináción keresztül lehet konkrétan megtapasztalni. Isten nevének szabadon hagyott helye teret ad a transzcendenciának a létezés körén belül. Ez az elkülönített hely a törlés, a kimondhatatlan szó, logosz, ige, istennév helye, a megszólítás locusa.

HALÁRUSOK

2016. december 6-30.

Antal István, Nicoletta Auersperg, Bartus Ferenc, Daradics Árpád, Elekes Károly, Erdélyi Gábor, Győrffy Sándor, Hermann Zoltán, Kecskés Péter, Koroknai Zsolt, Jürgen Münzer, Nagy Árpád Pika, Nagy Zopán, Mara Novak, Ocskay László Doky, Pető Hunor, Sebestyén Zoltán, Szombathy Bálint, Zakariás István

Tijana Stanković

Krokavay Nóra, Horváth Dániel, Keszthelyi Imre

Fotók: Pető Hunor

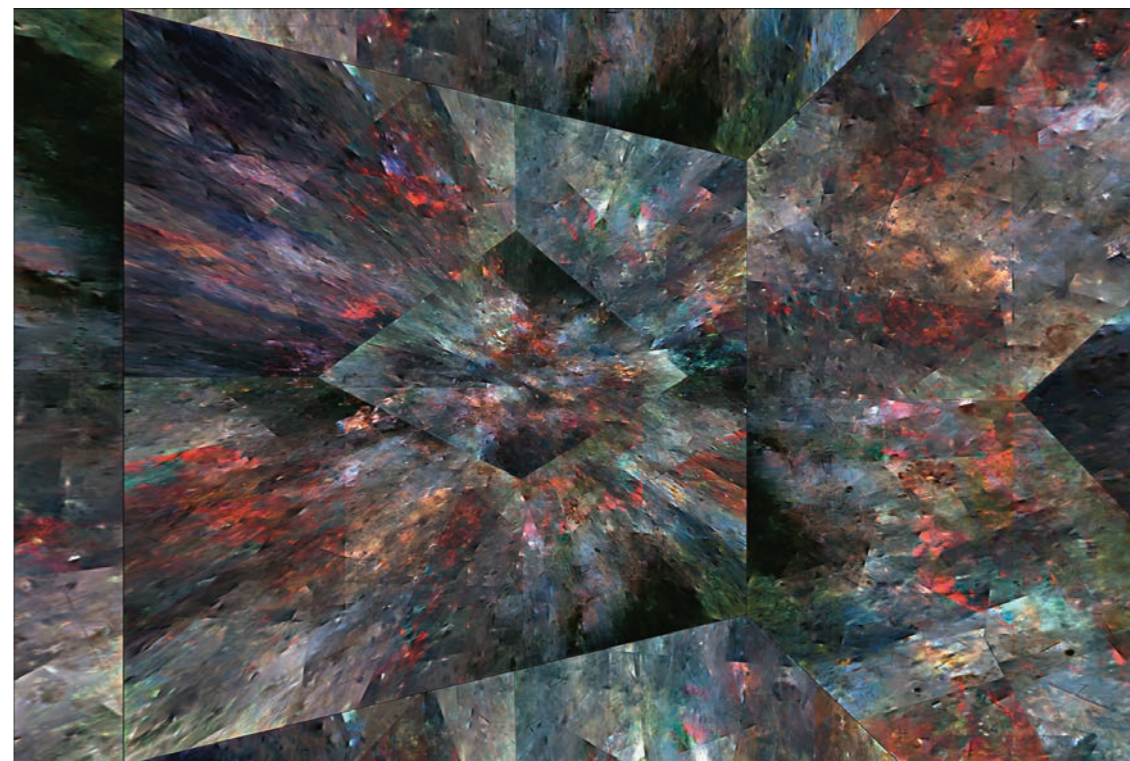
IDEGEN KOORDINÁTA

Herendi Péter kiállítása,
2016. január 7-29.

Akik rendszeresen járnak Herendi Péter kiállításaira és szakadatlanul figyelik az alkotó pályáivét, már megszokhatták, hogy egy-egy nyilvános jelentkezése nem kizárólag esztétikai meglepetéseket hoz magával, hanem eszközbeli és nyelvi újdonságoknak sincs híján. Annak ellenére van ez így, hogy Herendi következetesen kitar a lassacskán már ősinek is mondható síkfilm használata mellett. Gondosan ügyel azoknak a történeti távlatoknak az ívére, melyeknek alapját ő maga fektette le a kétezres évek közepén, amikor létrehozta *Szkevinciák* című, első síkfilm-alkalmazású óriássorozatot, amelyben négy fotóalapú síkfilm kombinációjával nyert egy

256 darabból álló ciklust. Mindazok, akik a kilencvenes éveket megelőzően tettek szert nyomdai tapasztalatokra, tudhatják, hogy a síkfilm volt a korabeli litográfia és reprográfia fő hordozója, ám a számítógépes technológia robbanásszerű elterjedése következtében feleslegessé vált, végleg kiszorult a széleskörű ipari sokszorosítói gyakorlatból.

Számtalan esetben bebizonyosodott, hogy amit a világtechnológia kinő és elvet, az a művészetben annál sikeresebben élhet tovább, mint valami szépen gyümölcsöző, romantikus emlék. Ez a felismerés Herendinél már huzamosabb ideje sikeresen működik. Korábban olyan klasszikus fotográfusnak neveztem őt, aki nem használ hagyományos filmnegatívot, illetve olyan képzőművésznek, aki rendre fotóalappal dolgozik. Új munkái megint ezt a hangsúlyos kettősséget érzékeltetik, amely

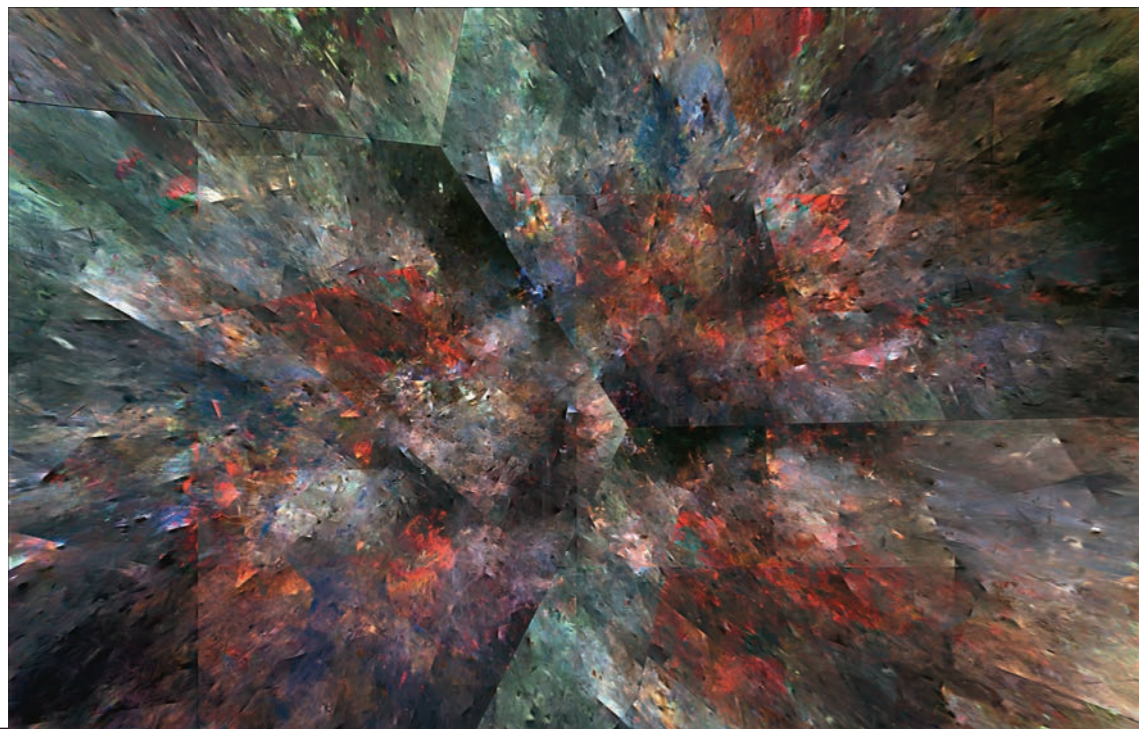

már-már a költői hitvallás szintjére emelkedik, hiszen maga a művész olyan festék nélküli festészetről beszél, amely egyrészt nem határozza meg magát festészetként, de rendelkezik annak jellemző tulajdonságaival, másrészt ennek az idézőjelbe tett „digitális festészetnek” ismét csak egy síkfilm-motívum a kiindulópontja, a képi prototípusa.

Herendi ismételten visszanyúl kedvelt reprográfiai hordozójához, egy síkfilm-origót véve alapul *Idegen koordináta* című elektrográfiai ciklusához, amely elnevezésében is jelzi, hogy a többszörös képi áttételek legvégén, a kész művekben oly mértékben nem ismerhetők fel az elsődleges motívumok, hogy immár elidegenedett tényként, szerencsés esetben halvány emlékképeként tekintetünk rájuk. Nevezhetnénk őket mutánsoknak is, ha ehhez a fogalomhoz nem ragadna némi negatív jelentés. Lehetne mindez az alkotó belső ügye, mondhatnánk, hiszen csak a végeredmény érdekes a számunkra. Holott nem így van, hiszen egy alkotás egyediségét és eredetiségét a nyelvi evolúció kiforrásának a folyamata – a nyelvi finesz – döntően befolyásolja. Éspedig azt is jól tudjuk,

hogy a munkafolyamat legalább annyira fontos, mint a végproduktum, sőt gyakran maga a folyamat tekinthető műalkotásnak. A háttéri lelemények, a műhelytitkok ismerete ilyen ritka, páratlannak mondható esetekben azért is lényeges számunkra, mert a bennünk és körülöttünk zajló képözönben egyáltalán nem mindegy, ki milyen utat jár be ahhoz, hogy absztrakt felfogású, festészeti természetű ikoni nyelvet hozzon létre valamiből, ami kezdetleges stádiumában nem volt beazonosítható. Ami valamikor a raszterrács parányi eleme volt, az ma pixelként tételeződik, és kevésbé veti magát alá a szerkesztés szabályozott rendjének. Sőt a pixelkultúra maga a játékos tobzódás: benne van az ősköd sűrűsége, az őskáosz végtelensége, amely magában rejti azt az isteni teremtői tulajdonságot, annak a lehetségességét, hogy minden lehet belőle. Kicsit a mindenség egyik stádiumának a lenyomata tehát, koordináktól függetlenül, amely ismeretlen eredetű fényeket tükröz felénk, olyan titokzatos módon, hogy egyszerűen nincs rá szavunk.

SZOMBATI BÁLINT

ERDŐ, AMIBEN JÁROK

*Herbert Anikó kiállítása,
2016. február 4-26.*

Herbert Anikó *Megvan valami* című 2011-es kiállításának a megnyitóján találtam mondani, hogy „képei könyvedek, lebegőek, áttetszőek. Inkább érzések, mint gondolatok.” Festményei kapcsán jegyeztem meg mindezt, hozzátéve még, hogy „bármikor biztonsággal kiléphet egy új irányba, egy új képi médiumba, amelyben az anyag úgyszintén a lélek foglalatául szolgál”. Erre nem kellett sokat várni, hiszen 2014-ben a Ráday utcai Galéria IX-ben rendezett önálló kiállításán már szép számban láthattunk tárgyi motívumokat is, vagyis a történet immár nem kizárólag a táblaképről szólt. Mára a tárgya-

sítás vonalát Herbert érzékelhetően felfejlesztette. A ki-mozdulás nem kizárólag anyagokra vonatkozik, hanem immár a médiumhasználatra is, továbbá a tér alkotói közegként való átfogó értelmezésére. A háromirányú kiterjedés és a különféle anyagok – a papír, a fa, az üveg és a tengeri só – alkalmazása ellenére mégis olyan érzésünk, hogy az anyagi tulajdonságok súlyt akasztanak ennek a rétegelt installációnak a nyakába, visszarántva a gondolatot és a szellemet a föld színére. Vagyis a könnyedség Herbert Anikót jellemző finom szárnycspásai nem szenvedtek kárt az által, hogy olyan színpadias szerkezetet épített, amelyben a mozgókép és a zene valós drámai helyzetet teremt, lekerekítve az adott lehetőségekben rejlő mediális kapacitást. Betoppanva a térbe rögtön áthat bennünket valamilyen furcsa ünnepélyesség.

Olyasfajta felülemelkedettség lesz rajtunk úrrá, ami szokatlan a földhözragadottsággal terhes kelet-európai mentalitásnak és kultúrának. Az ilyesfajta minőségre általában azt mondjuk, hogy egzotikus, nem gondolva arra, mennyi finom árnyalata létezhet az egzotikumnak, ha mélyebben mögéje nézünk, és immár nem pusztán fedőnévként tekintünk rá. A letisztult szimbólumhasználat egy végsőkéig kiművelt nyelvre utal, amelynek vannak ugyan díszítő elemei, felesleges esztétikai sallangja azonban egy sincs. A forma leszűkítése a lényegesség tulaj-

donsága, akárcsak a távol-keleti világban, ahonnan az ábrázolás és a szellemiség mintái erednek. Herbert azt mutatja elénk, hogy az átlényegülés teljességében lehetséges: kívül-belül megválthatjuk önmagunkat. De csakis önmagunkat, minden emberi egyed kizárólag önmagát. A kevésből pedig sok lehet, így hát a világ megváltása sem lehetetlen, csak meg kell szereznünk a megváltás hatalmát. Imádságon vagy egy alkotói tevékenységen át, mint amilyen az ő kiállítása, az univerzális lét szempontjából teljesen mindegy.

A kevés és a sok viszonya Herbert szemlélődésének egyik központi felvetése. Azt mondtam imént, hogy ha mindenki önmaga megváltására törekedne, akkor ezáltal az emberiséget is meg lehetne váltani. A képzeletbeli tételt a művész a Pando természeti jelenségével hozza párhuzamba, amely létező, még élő, de kihalófélben levő egyedülálló biológiai szervezeti forma az USA Utah államában. Egy olyan ősi erdő, amelynek a gyökérzete a földben össze van nőve, keresztül-kasul át van hálózva: mindegyik fatörzs a közösséget is táplálja, és minden természeti folyamat – úgymint a rügyezés, a levélhajtás és a lombhullatás – egyszerre megy végbe bennük. Olyan kollektíva tehát, amelyben mindenki mindenkiért van, mindegyik törzs a másikra van utalva. Akárcsak az emberek, alapvető természetüknél fogva. Csak hogy erről nem mindenki óhajt tudomást venni. Az elidegenedés nem új keletű, de egyre hatványozottabb civilizációs probléma.

Munkájában Herbert Anikó az együttélés lehetséges kiterjedéseit meglehetősen rokonszenvvel és részvétellel fűrészli, ami nagy szó egy művész részéről, aki – ez róla a megrögzött vélekedés – nem más, mint a tömegeből kivált egyed, vagyis az individualizmus kifejezett megtes-

tesítője, önző zászlóvivője. Láthatjuk tehát ezúttal is, nem lehet sablonok és előítéletek mentén gondolkodni, véleményt formálni, mert nem biztos, hogy a fenti tétel minden esetben igaz. Ezúttal biztosan nem az.

Herbert közösségi terminusokban gondolkodik, hinni akar az emberek közötti szeretetben, összehangolódásban és megértésben. Ugyanakkor lelki egyensúlyát egyelőre a természetben, az erdőben találja meg, mégpedig oly mértékben, ami költői megnyilatkozást hoz ki belőle:

és a fák nagy hévvel énekelnek
a szélben, amikor elindulok
és az ég maga, aki oxigént ad nekem

aztán a fák hevesen táncolnak
amikor a szerelem már meghalt
és az ég lehunyja szemeit
könnyezik, mintha esne

végig egy mély, mély, mély lélegzetet most...

SZOMBATI BÁLINT

EVILÁGBAN MÁSVILÁG

*Rőczei György kiállítása,
2016. március 3-25.*

Magyarázattal tartozom azért, hogy miért akartam a megnyitón magam beszélni, s nem egy hozzáértő szakember, elhivatott esztéta. A magyarázat rövid: nem bízok bennük. Két dolog miatt nem bízhatok meg a kiállítások megnyitóiiban: az egyik, hogy valami régi, elavult értékrend szerint próbálnak új terméket minősíteni, vagy személyes véleményükkel kábítják az érdeklődőt (s az alkotót egyaránt). Még a legjobbak is inkább szépirodalmi művek, mint valódi értékelések. Ezek ugyan érdekes dolgok is lehetnek, de inkább kárára, mint hasznára vannak a modern művészetnek. Ki hallott már olyat egy megnyitón, hogy a kiállított művek ócskák, alkotójuk fantáziátlan, valami ködös öncél az egész, vagy azt, hogy mi a fenének van ez itt? Még soha nem hallottak ilyet. Azért nem, mert esztétikájuk érvényességét és saját létüket fenyegetné, ha ezt kimondanák. Ezután nem hívnák

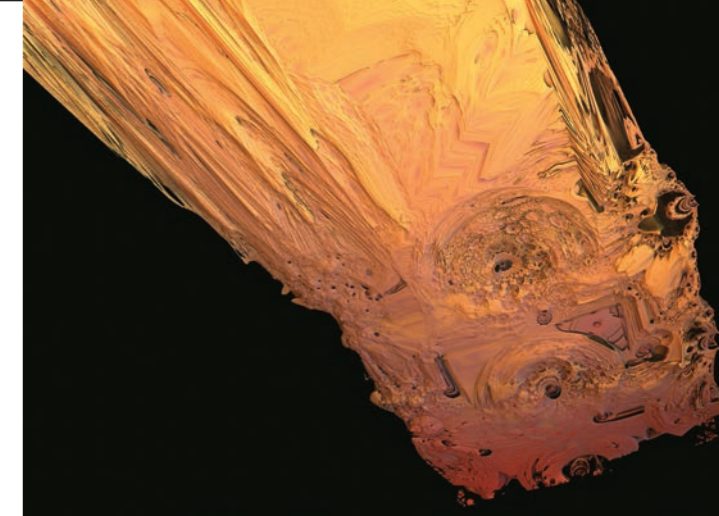
meg őket sehová. A megélhetési esztéta tulajdonképpen hitelesíti a megélhetési művészetet. És utána még csodálkozik azon, hogy mekkora káosz van a művészetben – amit ő maga hitelesített két perccel korábban.

Hát én nem bízok az esztétákban. Mindenkit – még a legóvatosabbakat is – befolyásolja a szakértői vélemény, különösen ha neves művészettörténészből fakad. És önöket is csak óvatosságra hívnám föl minden ilyen kapcsolatban! Ennél az is jobb – mint a legtöbb művészeti ágba szokás –, hogy az alkotó, a szerző beszél művéről. (Tájékoztató pontként ez sem ér sokat, de legalább hitelesnek tekinthető.) A posztmodernben mára szinte már értéknek számít a káosz miatt – melyben keveredik az érték, a minőség, tartalom és forma a gagyi utánzással, mellébeszéléssel és semmitmondó öncéllal – kialakult, hogy a műveket hitelesítenie kell valamilyen szakembernek. Az itt látható képek önmagukat létükkel hitelesítik. Viszont azt sem kérhetem önöktől, hogy bízzanak meg az én értékítéletemben. Kétkedjenek hát mindabban, amit látnak! Nem adhatok mankót a

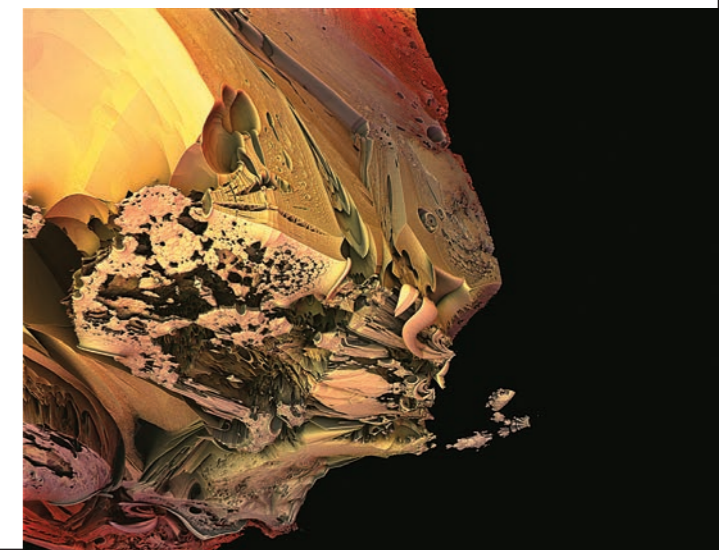
szemnek, és idegenvezető sem vagyok ott, ahol magam is eltévedt turista vagyok. Viszont amiről szeretnék beszélni, az egy lehetséges módszer.

Gyakran azt mondják, hogy a computergrafika nem az igazi. Azt kézzel kell csinálni. Ceruzával, ecsettel, szórópisztollyal, vagy mit tudom én mivel, amit a művészember hagyományosan használ. Ma viszont elég sokan használnak számítógépet erre-arra, sőt még fényképeznek is telefonnal – az eszközhasználó ember már csak ilyen. Én számítógépet használok, s magamat kénytelen voltam elnevezni digitalistának. Mi az, hogy digitalista? Olyan, mint a biciklista. A biciklista biciklizik, a zongorista zongorázik, a digitalista – dokumentál. A digitalista egy olyan ember, aki létező dolgokat dokumentál. Például egy létező könyvet vagy maroktelefonjával szelfit készít a Facebookra. Viszont regény-e az, melyet számítógépbe írtak, nincs kézírata, aminek nincs könyv-megfelelője, csak monitoron olvasható, esetleg kinyomtatható? Persze, hogy az. Az a fájl viszont, amit olvasunk vagy nyomtatunk, nem regény, csak a regény dokumentációja! A digitális kép éppen ilyen.

A művészek többsége anyagot használ, a való világból származó anyagokat a való világban keveri összevissza, egymásra építi, formázza, gyúrja, festi. A digitalistának nincsen más eszköze, csak az üres meg a tele, magyarul: a semmi meg a valami. Minden számítógép így működik. A képmódosító programok is. Meg a képkötő programok is. A kettő különbsége annyi, hogy míg a képmódosító programoknak digitális képre van szükségük ahhoz, hogy módosíthassanak, a képkötő programnak csak egy függvényre, egyenletre. Az itt látható képek elemeit vagy a kiállított részletek teljességét képkötő programok hozták létre. A dolog máshogy működik, mint a „hagyományos” grafikus esetében, aki először kitalálja a kitalálást, papírt vesz elő, ceruzát hegyez, összekoszolja a papírt, kiradírozza, újat vesz elő. Mondjuk, ő lelket rajzol, míg a digitalista lelket lát. Míg ő lerajzolja, én dokumentálom, hogy van, és csak a legvégén veszem elő a papírt, amikor kinyomtatom. Teljesen fordítva műkö-

dik a dolog. Viszont amikor dokumentálom a látott képet, nincsen másom, mint egy adathalmaz. Hatalmas adathalmaz, ami csak egy program szerint nyitható meg s látható valamilyen képernyőn pixelek segítségével. Különbözik semmi, de kivethető valamilyen kutyúvel, és módosítható is sokféleképpen. Úgy működik, mint egy dokumentum. Se kép, se nem kép. A semmi tükörképe... Sokan azt mondják, hogy az az eredeti. Az eredeti tulajdonképpen nincs. Az „eredeti” egy másik programon meg sem nyílik, nem nézhető, nem látható. Az eredeti kép az, amit a dokumentumból nyomtattak. Eredeti méretben. Így az egyszer látottból végtelen számú – és akár különböző színű és méretű – eredeti lehet. Ezeknek a képeknek most ez az eredeti mérete, színe. Jelen esetben a digitalista saját dokumentumát nyomtatta ki, hozta létre az eredetit, de ugyanarról a dokumentumról (vál-

toztatás nélkül) különböző eredetű is készülhetnek. Most ezek készültek.

Amikor a printelt képpel találkozunk, és itt igenis találkozunk, ugyanazt látjuk a falakon, mint bármelyik más kiállításon. Az eredeti képen nincs pixel! Az más. Itt is papír, vászon, akár beton, bármi lehet a hordozóanyag, és éppen olyan pigment-szemcsék vannak rajta, mintha ecsettel vagy bármi mással rakták volna föl. Hogy más az eszköz, hogy nem ecset, szórópisztoly, hanem egy printer – hát, istenkém, változik a világ. Meg hát az eredeti fogalma...

A 19. század közepe óta minden művész fennen hirdeti, hogy művészete mindenkire szól, viszont ismert, milyen nagy boldogság tölti el őket, ha egy gazdag ember megvásárolja műüket, hazaviszi a hálószobájába, fölteszi a nászi ágy fölébe, és onnan kezdve már senki sem látja azt a marha nagy üzenetet, amit kiöltött a művész, hanem csak ő meg a becses neje. Nem jobb a helyzet, ha műve bekerül egy múzeumba, raktárba, gyűjteménybe. A „mindenkinek” maradnak a – jobb vagy gyengébb – reprodukciók. Az avantgárd jó száz éve megfogalmazta, hogy „ki a művészettel a múzeumokból az utcára!” – és csak annyi történt, hogy az avantgárd is bevonult a múzeumokba. A számítógéppel végre olyan eszközökhöz jutott a művész, amellyel mindenki számára lehetőséget teremt eredeti képéhez! Amikor valaki azt mondja, hogy ő „eredeti” képet akar, nyomtasson magának. S ha igénye van arra, hogy ugyanazt lássa, mint a digitalista, általa hitelesített képet is birtokolhat. Ez már a múzeumok, galériák és az intézményesített művészet problémája.

A kiállított képek két programmal készültek. Ezek (Apophysis 7X és Mandelbulb 3D version 1.7.9) ingyenesek, és segítségükkel önök is olyan világokat lelhetnek maguknak, amelyet akarnak – guszatusuk szerint.

Mindkét program más megközelítés lehetőségét kínalta nekem. Az egyik az Apophysis. Az apofízis nyúlványt jelent. Fraktálokat térben és színesben. Véletlen-generátor. Végtelen számú képből válogathatók, s alakíthatom

a véletlent, mely saját szabálya szerint működik, melyről – bevallom – fogalmam sincs. Én csak szép képet keresek. És amikor több képet egymásra helyezek, egyik eltakarja a másik részletét, vagy csak áttetszik mögüle. Mint összerakott ismereteim a nagy egészről, mint az emlékeim. A kiállított apofízis-képek tulajdonképpen több réteg összeolvasztásával jöttek létre. Addig rakom egymásra ezeket a rétegeket, míg nem mondom, hogy ez most én vagyok. A „most” és az „én” a meghatározó, s a kiválasztott réteg már csak eszköz. A digitalista ebben a hármasságban dokumentál: most én ezt.

Aztán a digitális adathalom visszatér oda, ahonnan jött, és eltűnik a nagy bűdös semmibe. A képet én sem tudom még egyszer ugyanúgy megcsinálni, arra már a program sem képes – viszont a dokumentációt akárhányszor és ugyanúgy előhívhatom. Az apofízis-kép dokumentációja nem a kép bizonyítéka, csupán annak, hogy láttam. ÖnHITELESÍTÉS. Végül is mindegy, hogy mit csinál a gép, a dokumentáló mindig ember! Valaki kérdezte tőlem, hogy hol vannak a képekből az emberek. „Ott, amikor látom, ott van benne az ember, és amikor a nyomatokat nézed, te is ott vagy... Meg benned egy csomó másik ember, nagymamád baromfiudvara, a sarki fűszeresnél pedig paradicsom.” Ennyit erről.

A másik program egy fraktálgenerátor három dimenzióban. A másik oldalon látható képek inkább a fotóművészet oldaláról közelíthetőek meg. Ebben a programban egy háromdimenziós test egyetlen pontjára lehet lépni. Akármelyikre – és onnan bármely irányba szét lehet nézni. E tárgy teljességgel ismeretlen és bizonyosan nem valóságos. Nem valaminek a modellje, hanem egy fraktál végtelenjének szimulált képe. Más dimenziók szerint ugyanannak a fraktálnak más-más képe van. A dokumentátor végtelenszer változtathatja saját helyzetét, a doboz helyzetét, de lehet gömb is az ismeretlen doboz, vagy akár palacsinta. Végtelen számú ismeretlen világ végtelen rétegének végtelen látványa dokumentálható. A mandelbulb nem más, mint egy virtuális valóság megnyitása, amelyben az ember végtelen lehetőségével végte-

len nézőpontból végtelen számú képet készíthet végtelen metszetből. Ez ugyanazt a szabadságot adja meg, mint való világunkban mászkálva hinni, hogy végtelen, pedig a mi világunk, akár tetszik, akár nem – véges. Sokan gondolják azt, hogy a képzőművészetben már mindent mindenhol ábrázoltak. Viszont ez egy vadonatúj világ. Ebből még semmit nem festettek meg. És ha nem tetszik, csinálunk egy másik világot. Egy harmadik, ötödik világot – mindegyik végességében végtelen. Mint a múlt a jelenben. Sokszor hallják, hogy a múlt, a történelem változik? A fenét. A tény, az esemény, a múlt valósága nem változik, hanem mi nézzük máshonnan az eseményt. Ami eddig nem látszott, most látszik, s amit régebben láttunk, most láthatatlan. A kinyomtatott kép is ilyen. Higgyék

el nekem: minden látható mögött végtelen láthatatlan van. A digitalizmus éppen azt teszi lehetővé, hogy dokumentálja azt a szepet, amivel találkozik. Vagy amit megleg saját magának. Mint dokumentátor kötelessége, hogy tegyen azért, hogy ez el is jusson az emberekhez. A galériák kezdik felismerni, hogy a digitalizmusnak helye van az avantgárdban, illetve az avantgárd azon törekvésében, hogy az eredeti művészet eljusson oda, ahova szánták. A mindennapokba. Házba, lakásba, konyhába, számítógépbe – hogy mindenhol eredeti művészet lehessen és legyen. Állítom, ha az emberek keresni fogják a szepet egy virtuális valóságban, meg fogják találni abban a világban is, melyet valóságnak neveznek.

RÓCZEI GYÖRGY

HÍREINK

Március 13-án 17 órától a Gödör Klub adott helyet a Szépirok Társasága szervezésében megtartott, HATÁRTALAN SLAM / Poetry Without Borders című első SlamFestnek. Az egészézés program alatt Pereszlényi Erika slamfotóit vetítették, továbbá egy dokumentumfilmet a slam legendás alapítójáról, Mark Smithről. Ezt DISPUTA követte *Költészet, hang, performansz, slam* témában – ebben Gyukics Gábor, Simon Márton, Szkárosi Endre, Závada Péter, Laboda Róbert, Mavrák Katalin, Müller Péter Sziámi, Pion István, Sós Dóra, Sörös Zsolt és Zeek beszélgettek-vitatkoztak a költészet és a slam összefüggéseiről, a „mérkőzésvezető” Vajna Balázs volt. A *Költészet végkimerülésig* versenyprogramjában, amelyet Bárdos Deák Ágnes és Szkárosi Endre moderált, André Ferenc, Basch Péter, Csider István Zoltán, Erdős Virág, Gábor Tamás Indiana, Gyukics Gábor, Horváth Benji, Horváth Kristóf Színész Bob, Karafiáth Orsolya, Kemény Zsófi, Keresztesi József, Laboda Róbert, Ladik Katalin, Molnár Péter, Müller Péter Sziámi, Peer Krisztián, Pion István, Purosz Leonidasz, Simon Márton és Szilágyi Ákos vettek részt. A díjakat Gábor Tamás Indiana, Müller Péter Sziámi és Horváth Benji nyerték el. A *Költészetzene/orrba-szájba* című zárókoncertet a Bujdosó Béla Big Band (Ágoston Béla és Bujdosó János) adta, featuring: Busa Pista.

Április 1-jén és 2-án a Veszprémben székelő Sziveri Intézet – a Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karával együttműködésben – tartott folyóirat-konferenciát *A Régi Mozgó Világ utóélete és hatása* címmel. Az ülészakon – amelyet Horváth Géza dékán és Ladányi István intézet-vezető nyitott meg – Margócsy István, Losonc Alpár, András Sándor, Szkárosi Endre, Mészáros Sándor, Szőnyi Tamás, Mányoki Endre, Géczy János és Reményi József Tamás tartott előadást. Az eseményhez kötődött a jubiláló Benes József festőművész kiállításának megnyitása a Művészetek Házában, amelyet Hegyeshalmi László igazgató és Brányi Mária alpolgármester üdvözlő szavai után Balázs Attila ajánlott a hallgatóság figyelmébe. Április 1-jén este került sor a Sziveri-díj átadására, amelyet ez évben a zsűri Áfra Jánosnak ítelt. Az eseményt a helyszínen tartózkodó költők rövid felolvasásai követték. Mindezen túl vitafórumok zajlottak a folyóirat-kultúra helyzetéről, illetve bemutatkoztak a Híd, a Tiszatáj, a Kalligram, az Életünk, az Opus, a Vár Ucca Műhely, valamint az Alföld, a Jelenkor, a Műút, az Ex Symposium és a Séd folyóiratok.

Április 20-án munkatársai és barátai ünnepi ebéden köszöntötték a 80 esztendőes Papp Tibort a budapesti Várkert Bazár

éttermében. Balról jobbra: Vass Eszter, L. Simon László, Papp Tibor, Papp Zsuzsa, Szombati Bálint, Kukorelly Edit, András Sándor.

Poética y política - estrategias artísticas en la neoavanguardia húngara címmel nyílt kiállítás a valenciai Espaivisor galériában április 22-én. A szeptember 16-ig nyitva tartó kiállításon Altorjay Gábor, Ficzek Ferenc, Halász Károly, Ladik Katalin, Maurer Dóra, Pinczehelyi Sándor, Szentjóbó Tamás, Szombathy Bálint és Tót Endre munkái szerepelnek.

Május 4-én az Örkény István Könyvesboltban Jávorszky Béla Szilárd tartotta meg soros havi rocktörténeti előadását. A téma centrumában a hatvanas évek korszakos gitárosai, Eric Clapton, Jeff Beck és Jimmy Hendrix álltak, de sor került a Cream vagy – pusztán bevezető jelleggel – a Led Zeppelin objektív méltatására is.

Stuttgartból a szlovén fővárosba került a Robitz Anikó, Mínyó Sturt Károly és Szombathy Bálint által jegyzett *Photosuprematists* című kiállítás, amelynek anyaga a Photon galériában és a Magyar Kulturális Intézetben megosztva kapott helyet. A május 5-én nyílt kiállítást Szilágyiné Bátorfi Edit nagykövet, Molnár-Gábor Biborka, a ljubljana Balassi Intézet igazgatója és Dejan Sluga, a helyi fotógaléria vezetője nyitotta meg. A Photonban emellett beszélgetésre került sor Szombathy Bálinttal, a kiállítás eszmei szerzőjével.

A Halász Gedeon Központ

első kiállítása:

A 65 éves MKB Bank gyűjteménye
a 200 éves kastélyban

Megtekinthető:

2016. június 28. – 2016. december 31.

keddtől vasárnapig
10–18 óráig

A belépők ára:

Teljes árú: 800,- Ft

Kedvezményes és 14 év alatt: 400,- Ft

HALÁSZ
GEDEON
KÖZPONT

Kápolnásnyék,
Deák Ferenc
utca 10.
Halász-kastély

Szeretettel várja az érdeklődőket a kápolnásnyéki
Halász Gedeon Központ

- kiállítások
- konferenciák
- koncertek
- bérelhető terek és termek

Velencei-tavi Kistérségért
Alapítvány

2475 Kápolnásnyék, Deák Ferenc utca 10.
level@vtka.hu

magyar műhely

MAGYAR MŰHELY művészeti folyóirat
Ötvennegyedik évfolyam
176. szám - 2016/2

Felelős szerkesztő: Szombati Bálint

Főmunkatárs: L. Simon László

Szerkesztők: Juhász R. József, Szkárosi Endre

Alapító szerkesztők: Bujdosó Alpár, Nagy Pál, Papp Tibor

A borító 1. oldalán Papp Tibor dohányzó-akciója a kaposvári főutcán, 2008-ban (Fotó: Art Lover)

A borító 4. oldalán Rőczei György digitalista munkája

Tördelés:

Layout Factory Grafikai Stúdió

Nyomdai munkák:

mondAt Kft.

www.mondat.hu

Cím/Address:

H-1463 Budapest, Pf.: 823, Hungary

Tel./fax: +36-1-321-4757

Kiadja a Magyar Műhely Alapítvány

1072 Budapest, Akácfa utca 20.

Felelős kiadó: Szombati Bálint

Adószám: 18073946-1-42

Számlaszám: 10102086-09742602-00000000

ISSN 0025-0201

Előfizetési díj: 3000 forint/év

Egy szám bolti ára: 800 Ft

